

กรมป่าไม้

กรณีศึกษาศักยภาพการส่งเสริมของป่าเขตร้อน

ป่าบ้านสะมะแก

อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

โครงการส่งเสริมของป่าเขตร้อนในประเทศไทย

PPD 4/98 Rev. 1(I):

Promotion of Tropical Non-Wood Forest Products (NWFPs) in Thailand

สนับสนุนโดยองค์การไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ (ITTO)

**กรณีศึกษาศักยภาพการส่งเสริมของป่าเขตร้อน
ป่าบ้านสะมะแก อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
โครงการส่งเสริมของป่าเขตร้อนในประเทศไทย**

PPD 4/98 Rev. 1(I) :

Promotion of Tropical Non-Wood Forest Products (NWFPs) in Thailand

โดย

**นายขรรยง กางการ
นางสาวพรรณี เด่นรุ่งเรือง
กลุ่มพัฒนาของป่า ส่วนวิจัยและพัฒนาผลป่าไม้
สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้**

สนับสนุนโดยองค์การไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ (ITTO)

พ.ศ. 2542

บทคัดย่อ

ป่าชุมชนบ้านสะมะแก อยู่ในเขตพื้นที่หมู่บ้านองคิต และบ้านปลายนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีราษฎรในพื้นที่รอบป่าและพื้นที่ใกล้เคียงจำนวน 8 หมู่บ้านได้อาศัยใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ป่าชุมชนบ้านสะมะแกมีอยู่ 2 ส่วน คือส่วนที่ได้รับการกำหนดขอบเขตและร่วมกันจัดตั้งให้เป็นป่าชุมชนแล้ว ส่วนนี้มีเนื้อที่ประมาณ 3,350 ไร่ มีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง และส่วนที่อยู่บนหลังเขาทางด้านตะวันออกเหนือหมู่บ้าน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ ส่วนนี้มีลักษณะเป็นป่าดิบแล้ง ราษฎรในชุมชนใกล้เคียงป่าได้พึ่งพาและใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้ในหลาย ๆ ด้าน เช่นเป็นแหล่งเก็บหาอาหาร สมุนไพร ไม้ฟืน และของป่าอื่น ๆ อีกหลายชนิด ทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำที่ราษฎรได้ใช้ในการอุปโภคบริโภคอีกด้วย

ในการศึกษานี้คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกป่าบ้านสะมะแกเพื่อเป็นตัวแทนของพื้นที่ป่า ทางด้านตะวันตกของประเทศไทย ในการศึกษาศักยภาพการส่งเสริมของป่าเขตร้อน โดยศึกษาจากกลุ่มประชากร 2 หมู่บ้าน คือ บ้านองคิต หมู่ 4 และบ้านปลายนาสวน หมู่ 1 ต.นาสวน อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 152 ครัวเรือน

วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์โดยมีแนวคำถาม และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม รวมทั้งการประเมินสถานะชนบทแบบเร่งด่วน(RRA) อีกทั้งมีการวางแผนตรวจสอบของป่าและการเดินสำรวจของป่าในพื้นที่จริง ซึ่งพบว่า ในปัจจุบันป่าบ้านสะมะแกให้ผลผลิตของป่าแก่ชุมชนเป็นจำนวนถึง 170 ชนิด ของป่าประเภทต่างๆ ที่ราษฎรมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ในรอบปี มีดังนี้ จำพวกขนยางจำนวน 793 กิโลกรัม มูลค่า 24,721 บาท จำพวกเปลือกไม้จำนวน 19,632 กิโลกรัม มูลค่า 64,266 บาท จำพวกพืชอาหารป่าจำนวน 60,015 กิโลกรัม มูลค่า 1,112,350 บาท จำพวกสมุนไพรและเครื่องเทศจำนวน 17,338 กิโลกรัม มูลค่า 1,468,768 บาท จำพวกไม้และหวาย 13,092 กิโลกรัม มูลค่า 76,378 บาท จำพวกแมลงจำนวน 5,5520 กิโลกรัม มูลค่า 516,830 บาท และอื่นๆ อีกคิดเป็นมูลค่า 34,904 บาท ทั้งนี้เมื่อใช้ดัชนีตัวชี้วัดทำการคัดเลือกของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา ผลปรากฏว่าของป่าที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจที่น่าจะสามารถพัฒนาให้เป็นที่แพร่หลายได้ มีอยู่ 6 ชนิด ได้แก่ กระวาน ไม้ไผ่และหน่อไม้ ผักหวาน อบเชย เห็ด และใบพลวง ตามลำดับ.

ABSTRACT

Samakae community forest is the natural forest which situated in Ongsit and Plainasuan village ,Srisawat district , Kanchanaburi province. The rural people in 8 villages nearby the forest have collected and used many kind of Non-Wood Forest Products (NWFPs) from this forest. There are two types of the forest , the first is dry dipterocarp forest that established to be the community forest with the area about 3,350 rai ,and second is dry evergreen forest with the area about 10,000 rai in the vicinity of the villages. Apart from the source of NWFPs this forest is the source of water which supported the the village and farmland.

In this study the sampling size of the population (in Ongsit and Plainasuan village) is 152 households. The methodology of research are by individual interviewing , RRA , interview the target group and survey forest area.

Result of the recent research found that 170 kinds of NWFPs were collected and used by the villagers. The NWFPs collected all year round and their values are : gum and resin 793 kgs valued 24,721 baht ; tree barks 19,632 kgs valued 64,266 baht ; edible plant 60,015 kgs valued 1,112,350 baht ; medicinal plant and spice 17,338 kgs valued 1,468,768 baht ; bamboo and rattan 13,092 kgs valued 76,378 baht ; edible insect 5,5520 kgs valued 516,830 baht and the others valued 34,904 baht . The potential 6 NWFPs by rank are cardamom , bamboo , Pak waan , cinnamon , mushrooms and Pluang's leaf.

กิตติกรรมประกาศ

ในการดำเนินงานกรณีศึกษาศักยภาพการส่งเสริมของป่าเขตร้อน ป่าบ้านสะมะแก อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โครงการส่งเสริมของป่าเขตร้อนในประเทศไทย ครั้งนี้ คณะผู้ศึกษา ขอขอบคุณ นายสมนึก สวัสดิ์โชติเดช นายจำนงค์ สวัสดิ์ฐิติเลิศ และราษฎรบ้านสะมะแกทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลที่จำเป็น ขอขอบคุณ คุณนันทนา บุญยานันต์ สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรีที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และช่วยอำนวยความสะดวกในหลาย ๆ ด้าน และขอขอบพระคุณนางวนิดา สุบรรณเสถณี นักวิชาการป่าไม้ 9(ชช) หัวหน้าโครงการ ฯ เป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยวางแผนการปฏิบัติงาน ซึ่งยังผลให้การดำเนินงานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี .

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

บทนำ

1

บทที่ 1 ลักษณะของหมู่บ้าน

1.1 ประวัติหมู่บ้าน

6

1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

6

1.3 สภาพภูมิอากาศ

6

1.4 เส้นทางคมนาคม

7

1.5 ที่ตั้ง

9

1.6 สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชุมชน

9

บทที่ 2 ลักษณะป่าชุมชน

2.1 สภาพทั่วไป

15

2.2 ความเชื่อถือและพิธีกรรม

16

2.3 สถานภาพของพื้นที่ป่า

16

2.4 ประเภทของป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า

16

2.5 องค์การดำเนินการ

17

บทที่ 3 วิธีการศึกษา

18

บทที่ 4 ผลการศึกษา

20

4.1 การจำแนกชนิดของของป่า และปริมาณที่มี

22

4.1.1 ชัน ยาง

22

4.1.2 ไม้หอม

23

4.1.3 เปลือกไม้

24

4.1.5 สมุนไพรและเครื่องเทศ

26

4.1.6	ไผ่และหวาย	27
4.1.7	แมลงอุตสาหกรรมและแมลงกินได้	28
4.1.8	แทนนินและสีย้อมผ้า	30
4.1.9	อื่น ๆ	30
4.2	ชนิดของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนาและแนวทางการพัฒนา	47
4.2.1	การคัดเลือกชนิดของของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา	47
4.2.2	ผลการศึกษาของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา	48
4.3	การสำรวจความหลากหลายของพรรณไม้และของป่า	54
บทที่ 5	สรุปและวิจารณ์ผล	58
	บรรณานุกรม	60
	ภาคผนวก	62

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ปฏิทินการเพาะปลูก	14
ตารางที่ 2 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรที่ศึกษา	21
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนชนิดของพืชอาหารที่มีการเก็บหาในแต่ละเดือน	25
ตารางที่ 4 แสดงปริมาณการเก็บหา มูลค่าทั้งหมด และการใช้ประโยชน์ของป่า	32
ตารางที่ 5 แสดงปริมาณและมูลค่าทั้งหมดในการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่า	44
ตารางที่ 6 จำนวนและชนิดพรรณไม้ในแปลงทดลองที่ 1	56
ตารางที่ 7 จำนวนและชนิดพรรณไม้ในแปลงทดลองที่ 2	57
ตารางที่ 8 ปฏิทินแสดงการเก็บหาผัก พืชอาหารป่า ผลไม้ป่า เห็ดและหน่อไม้ชนิดต่าง ๆ	63

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	3
2 แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลนาสวน	4
3 แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านปลายนาสวน หมู่ที่ 1 และบ้านองสิต หมู่ที่ 4	5
4 แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคม	8
5 ปฏิทินการเก็บหาของป่าของชาวบ้านป่าสะมะแกในรอบปี	31
6 แผนภูมิแท่งแสดงปริมาณการเก็บหาและการใช้ประโยชน์ของป่า	45
7 แผนภูมิวงกลมเปรียบเทียบปริมาณการเก็บหาและการใช้ประโยชน์ของป่า	45
8 แผนภูมิแท่งแสดงมูลค่าทั้งหมดที่มีการเก็บหาของป่า	46
9 แผนภูมิวงกลมเปรียบเทียบมูลค่าทั้งหมดของของป่า	46
10 สภาพป่าชุมชนบ้านสะมะแก ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	65
11 ชาวบ้านจะออกไปเก็บใบพลวงจากป่าชุมชนในช่วงฤดูแล้งเพื่อนำมาเย็บเป็นตับไว้ มุงหลังคาบ้าน	65
12 ไร่กระวานที่ชาวบ้านปลูกในสภาพป่าธรรมชาติ	66
13 อบเชย ไม้ซึ่งให้เปลือกที่มีกลิ่นหอมนิยมใช้เป็นเครื่องเทศ เป็นของป่าที่มีศักยภาพชนิดหนึ่ง	66
14 วางแปลงทดลองเพื่อสำรวจชนิดและปริมาณพรรณไม้ ในป่าชุมชนสะมะแก	67
15 สภาพป่าชุมชนสะมะแก ในบริเวณป่าไผ่สอย เป็นแหล่งเก็บหาพืชอาหาร หลาย ๆ ชนิด เช่น ผักหวาน ดอกกระเจียว เห็ดโคน เห็ดเผาะ เห็ดระโงก ฯลฯ	67
16 ผักเหริยง พืชอาหารจากป่าชนิดหนึ่ง	68
17 ต้นตำว ซึ่งใช้เนื้อในผลอ่อนรับประทานได้ ของป่าที่มีในป่าธรรมชาติ	68
18 กระวานต้น(CINNAMOMUM SP.)พรรณไม้ที่ใช้ใบเป็นเครื่องเทศพบได้ในป่าดิบแล้ง	69
19 เห็ดโคน เห็ดเผาะ เป็นอาหารจากป่า ซึ่งมีให้ชาวบ้านได้เก็บหาจากป่าสะมะแก	69

บทนำ

ความเป็นมา

ผลผลิตจากป่าไม้ที่นับว่ามีความสำคัญ นับตั้งแต่มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2531 ก็คือ ของป่า ซึ่งมีความหมายรวมถึง ผลิตผลจากไม้ หวาย ชันและยาง สมุนไพรและเครื่องเทศ พืชผักหรือผลไม้ป่า แมลงอุตสาหกรรม ไม้หอม หรือแม้แต่เปลือกไม้บางชนิด ซึ่งเมื่อประเมินมูลค่าการส่งออกในปี พ.ศ. 2537, 2538 และ 2539 จะเป็นมูลค่าถึง 836.6, 731.7 และ 652.5 ล้านบาทตามลำดับ นอกจากมูลค่าทางเศรษฐกิจดังกล่าวแล้ว ผลผลิตของป่ายังได้ทำให้เกิดการจ้างงาน เพิ่มรายได้และลดภาระค่าครองชีพให้แก่ชาวบ้านในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวบ้านไม่น้อยกว่า 5 ล้านคนที่อยู่ในและบริเวณรายรอบเขตป่า

ถึงแม้ของป่าจะมีอยู่มากมายหลายชนิด แต่ก็มีเพียงไม่กี่ชนิดเท่านั้นที่ได้มีการพัฒนาจนมีนัยสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ อาทิ ไม้ หวาย ไม้หอม ครั่ง ผึ้ง สมุนไพรบางชนิด เช่น ประคำดีควาย นกกระยอ เป็นต้น ยังมีของป่าอีกหลายชนิดที่ยังไม่ได้นำมาพัฒนาจนเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ อีกทั้งของป่าที่พัฒนาแล้วหลายชนิดก็ยังไม่มีย่อสรุปทางด้านเทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งทางด้านการเก็บหา การแปรรูป การใช้ประโยชน์ การตลาดและการจัดการ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน การขาดข้อมูลด้านของป่าแต่ละชนิดนับว่าเป็นปัญหาสำคัญ ที่จะนำไปสู่การคัดเลือกชนิดของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา ดังนั้นการศึกษาข้อมูลของป่าในประเทศไทยจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและเร่งด่วน ทั้งเพื่อเป็นการเสริมรายได้ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตลอดจนรักษาพันธุ์ของป่าบางชนิดที่ล่อแหลมต่อการที่จะสูญพันธุ์ไปในอนาคตอันใกล้เนื่องจากการขาดความรู้ทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน องค์ความรู้เกี่ยวกับของป่าที่ต้องศึกษาค้นคว้าและดำเนินกิจกรรมส่งเสริมให้แพร่หลายอย่างเร่งด่วนมีหลากหลายประการ อาทิเช่น

- การรวบรวมชนิดของป่าที่มีอยู่ในแต่ละท้องที่ของประเทศไทย
- ชนิดและช่วงเวลาที่มีการเก็บหาของป่ามาใช้ประโยชน์
- วิธีการ และปัญหาในการเก็บหา การแปรรูป และการเก็บรักษาของป่า
- ช่องทางการตลาดของป่าแต่ละชนิด
- ความสำคัญของของป่าต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชน
- สถานะภาพทางด้านเศรษฐกิจ แรงจูงใจและความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของป่าของชาวบ้านที่อยู่ในและบริเวณรายรอบป่า

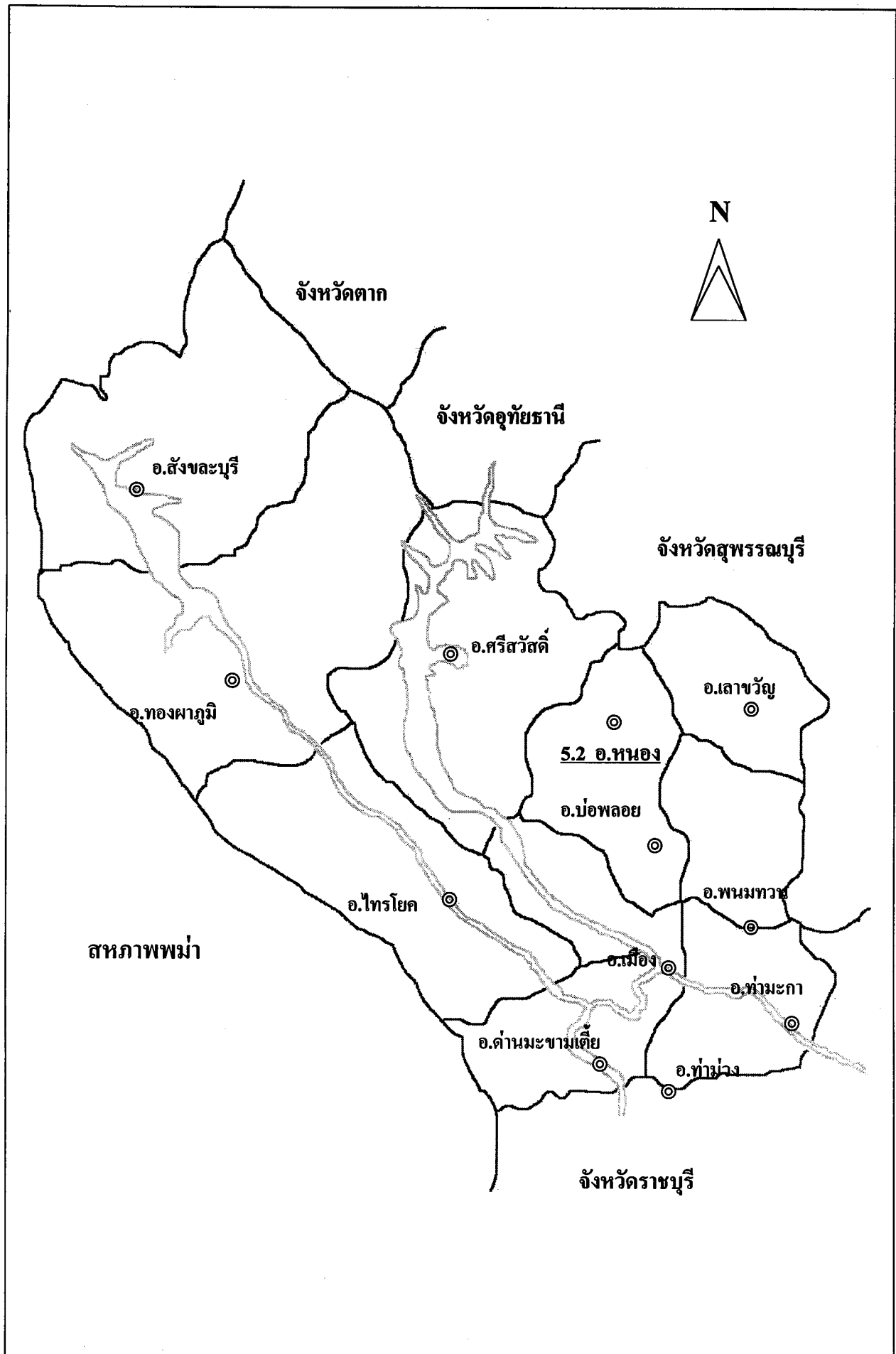
กรณีศึกษาศักยภาพการส่งเสริมของป่าเขตร้อนฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมของป่าเขตร้อนในประเทศไทย (PPD 4/98 Rev. 1(I) : Promotion of Tropical Non-Wood Forest Products

(NWFPs) in Thailand) ซึ่งสนับสนุนโดยองค์การไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ (ITTO : International Tropical Timber Organization) โดยโครงการฯ ได้กำหนดพื้นที่เป็นกรณีศึกษาออกเป็น 4 พื้นที่ เพื่อเป็นตัวอย่างของการใช้ประโยชน์ของป่าในแต่ละท้องที่ ดังต่อไปนี้

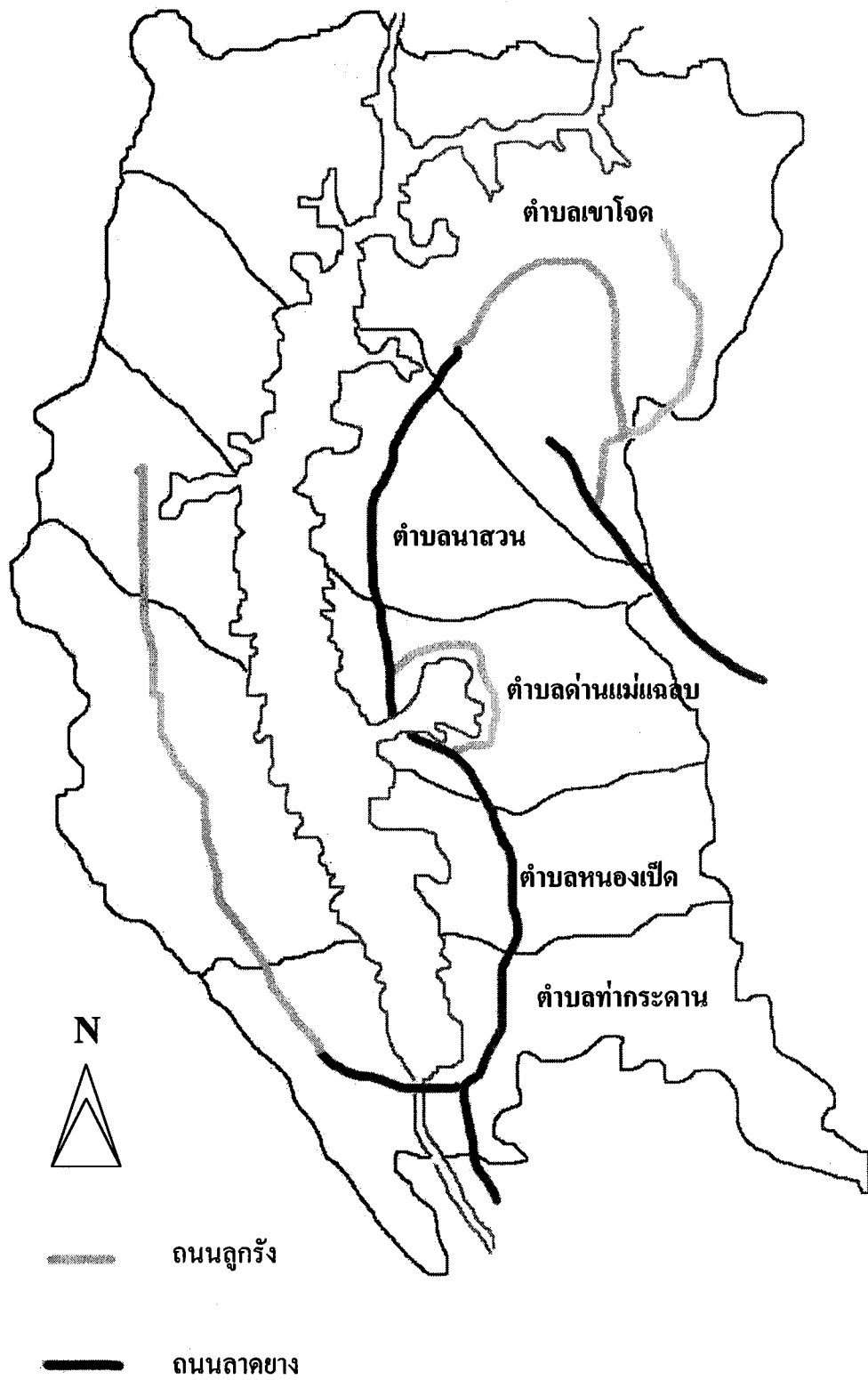
1. ป่าพรุคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นตัวอย่างของพื้นที่ป่าในสภาพที่เป็นป่าพรุ ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย
2. ป่าสะมะแก อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นตัวอย่างของพื้นที่ป่าทางด้านตะวันตกของประเทศไทย
3. ป่าดงภู อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ เป็นตัวอย่างของพื้นที่ป่าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
4. ป่าแม่เมะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตัวอย่างของพื้นที่ป่าทางภาคเหนือของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

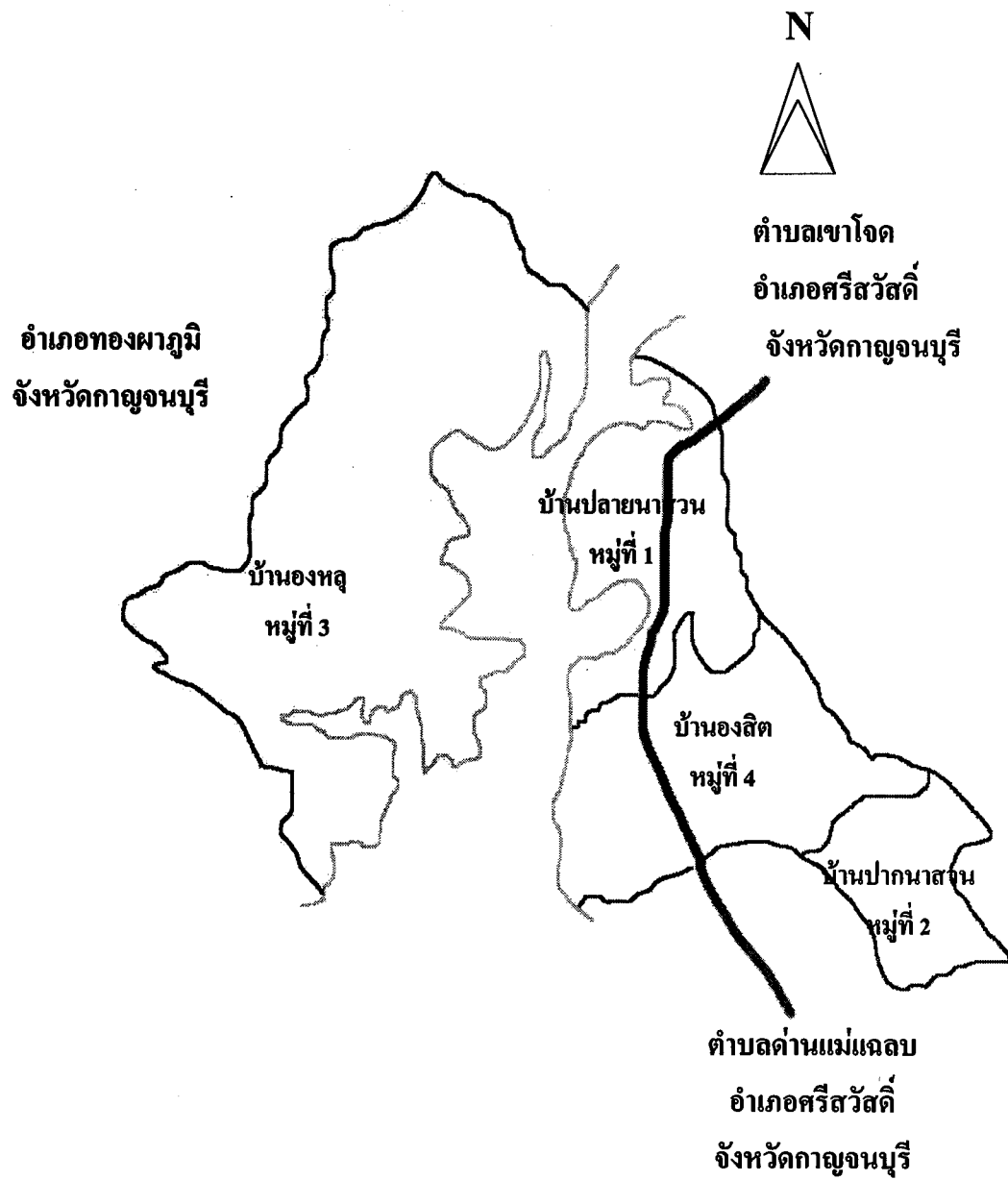
1. เพื่อจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านของป่า ตั้งแต่การเก็บหา การแปรรูป การเก็บรักษาและการตลาด เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจสังคมในป่าชุมชนต่าง ๆ ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของชุมชน ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ให้คงอยู่ตลอดไปอย่างถาวร
2. ประเมินสถานภาพและศักยภาพในการพัฒนาของป่าแต่ละชนิด จากการใช้ประโยชน์ของป่าในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านของป่า ทั้งด้านการผลิตและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านปลายนาสวน และบ้านองสิต ตำบลนาสวน
อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

บทที่ 1

ลักษณะของหมู่บ้าน

1.1 ประวัติหมู่บ้าน

1.1.1 บ้านปลายนาสวน หมู่ที่ 1 ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

แต่เดิมบริเวณบ้านปลายนาสวนเป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเชื้อสายกะเหรี่ยงซึ่งอาศัยอยู่กับป่า มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ชาวบ้านได้อาศัยป่าเป็นแหล่งอาหาร จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2529 ได้มีชาวบ้านที่อพยพจากเขตน้ำท่วม เนื่องจากการก่อสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่จนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “ปลายนาสวน” ตั้งตามชื่อของถ้ำอันเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปองค์ใหญ่ อายุกว่า 500 ปี ซึ่งชาวพม่า ชาวมอญ และชาวลาว จะเดินทางมาเพื่อนมัสการและสักการบูชาทุกปี นับเป็นศูนย์รวมดวงใจของชาวไทย ชาวพม่า ชาวมอญ และชาวกะเหรี่ยง ที่สำคัญยัง

1.1.2 บ้านองสิต หมู่ที่ 4 ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

เมื่อประมาณ 100 ปีก่อน ได้เกิดโรคระบาดขึ้นที่บ้านหนองสระ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนยอดเขา ทำให้ชาวไทยภูเขาเชื้อสายกะเหรี่ยง จำนวน 5 หลังคาเรือน ต้องอพยพหนีโรคระบาดลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ข้างล่างบริเวณเชิงเขา(บริเวณบ้านองสิตในปัจจุบัน) และขยายครอบครัวจนเกิดเป็นชุมชนขึ้น และเมื่อ 70 ปีต่อมา ก็ได้มีชาวบ้านอพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดศรีสะเกษ เข้ามาตั้งบ้านเรือนเพื่อหาพื้นที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์(บริเวณบ้านจะเหลาะในปัจจุบัน) ขณะเดียวกันก็มีชาวบ้านจากบ้านปลายนาสวนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ โดยชาวบ้านกลุ่มนี้จะเรียกตัวเองว่าเป็นชาวบ้านสะมะแก (เพี้ยนมาจาก “ไซมะแก”) เพราะมีต้นไซมะแกขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากในบริเวณนั้น (ต้นไซมะแกเป็นต้นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง มีผลเป็นพวงคล้ายเงาะ ใช้ในย้อมผ้า) ดังนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านองสิต จึงแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ บ้านองสิต บ้านจะเหลาะ และบ้านสะมะแก (ปัจจุบันบ้านจะเหลาะได้แยกออกเป็นหมู่ที่ 5 ตำบลนาสวนแล้ว)

1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา มีลำธารไหลผ่านกลางหมู่บ้าน ตั้งอยู่ที่ระดับความสูง 500-600 เมตรจากระดับน้ำทะเล สภาพภูมิอากาศค่อนข้างชุ่มชื้น สภาพป่ารอบ ๆ มีทั้งชนิดที่เป็นป่าเต็งรังและชนิดป่าดิบแล้ง ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนและดินลูกรัง ใช้เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ ไม่เหมาะแก่การเกษตร

1.3 สภาพภูมิอากาศ

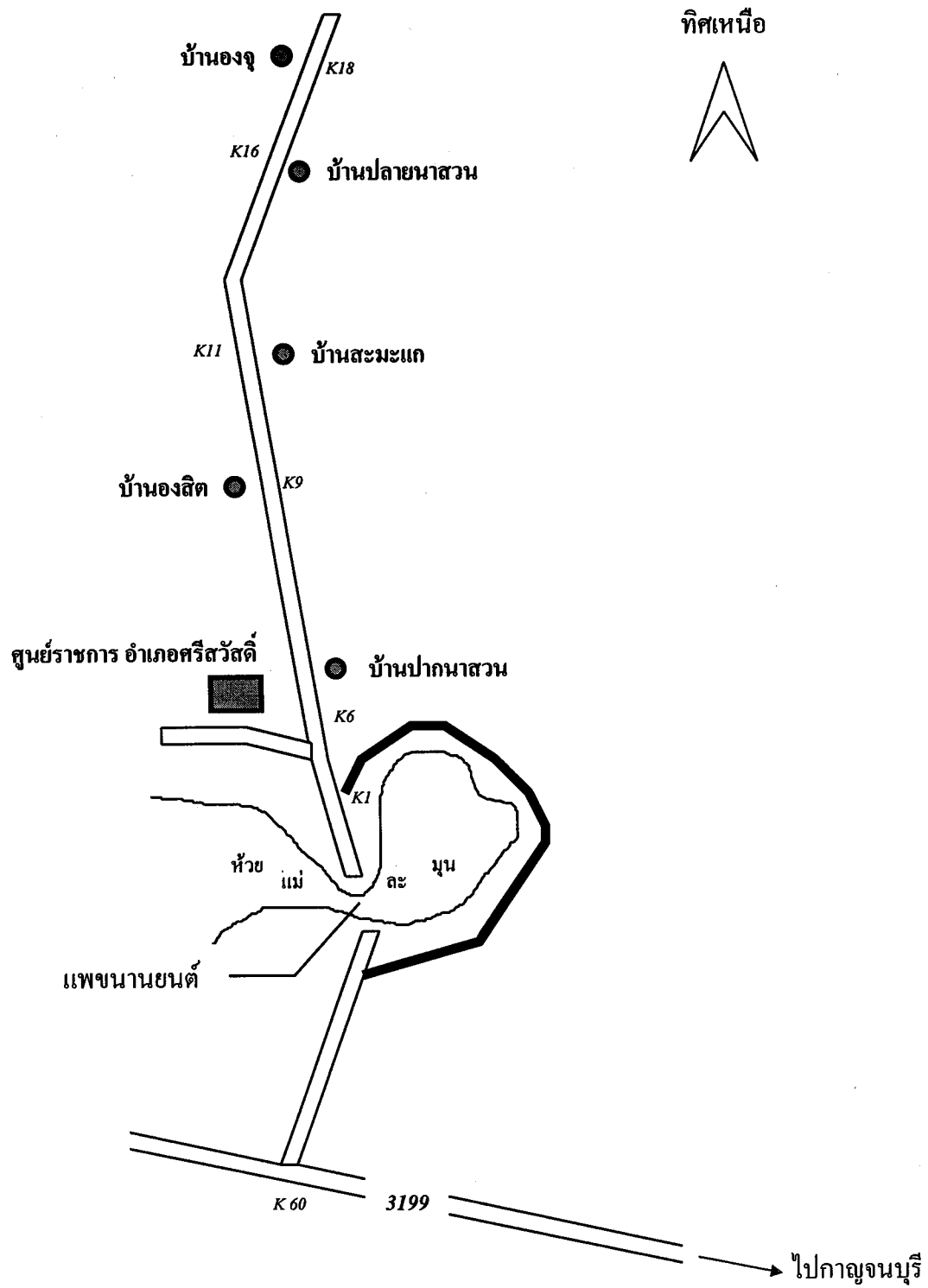
ฤดูร้อน	ช่วงเดือน มีนาคม-มิถุนายน	อุณหภูมิเฉลี่ย	+40 °C
ฤดูฝน	ช่วงเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม	อุณหภูมิเฉลี่ย	+35 °C
ฤดูหนาว	ช่วงเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์	อุณหภูมิเฉลี่ย	+20 °C

1.4 เส้นทางคมนาคม

บ้านปลายนาสวนและบ้านองสิต อยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาญจนบุรีไปทางทิศเหนือ ระยะทาง 150 และ 135 กิโลเมตร ตามลำดับ โดยเดินทางจากตัวเมืองกาญจนบุรี ไปตามถนนสายประธาน หมายเลข 323 เส้นทาง กาญจนบุรี - ลาดหญ้า ถึงสี่แยกหลักกิโลเมตรที่ 17 ตรงไปตามถนนสายรองหมายเลข 3199 เส้นทางลาดหญ้า - ศรีสวัสดิ์ ถึงหลักกิโลเมตรที่ 60 เลี้ยวขวาไปตามถนนลูกรัง ระยะทาง 25 กิโลเมตร หรือ ขึ้นแพข้ามฝั่ง โดยเสียค่าบริการ รถจักรยานยนต์ 10 บาท, รถยนต์ 50 บาท, รถตู้ 60 บาท, รถยนต์ 4 ล้อบรรทุก, รถตู้บรรทุก 80 บาท, รถยนต์ 6 ล้อ และรถยนต์ 10 ล้อ 100 บาท ข้ามไปขึ้นฝั่งถนนลาดยาง รพช. และจะไปบรรจบกับถนนลูกรังที่กิโลเมตรที่ 1 จากนั้นตรงไปอีกประมาณ 8 กิโลเมตรจะถึงบ้านองสิต หมู่ที่ 4 และตรงไปอีก 8 กิโลเมตรจะถึงบ้านปลายนาสวน หมู่ที่ 1 ป่าสะมะแก จะตั้งอยู่ระหว่างบ้านองสิต หมู่ที่ 4 กับบ้านปลายนาสวน หมู่ที่ 1 ที่หลักกิโลเมตรที่ 11

การเดินทางโดยสารประจำทาง จากสถานีขนส่งจังหวัดกาญจนบุรี จะมีรถยนต์ประจำทาง สายกาญจนบุรี - ศรีสวัสดิ์ - บ้านปลายนาสวน วิ่งวันละ 2 เที่ยว คือ เที่ยวแรก ออกจากจังหวัดกาญจนบุรี เวลา 09.00 น. และเที่ยวที่สอง ออกจากท่ารถบ้านปลายนาสวน เวลา 12.00 น.

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคม

1.5 ที่ตั้ง

1.5.1 บ้านปลายนาสวน หมู่ที่ 1 ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ 50,000 ไร่ ปรากฏตามแผนที่ มาตราส่วน 1/50,000 ลำดับชุด L7017 ระวางที่ 4838IV มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	บ้านดินตก ตำบลเขาโจด
ทิศใต้	จรด	อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์
ทิศตะวันออก	จรด	บ้านองสิต หมู่ที่ 4 ตำบลนาสวน
ทิศตะวันตก	จรด	บ้านองหล หมู่ที่ 3 ตำบลนาสวน

1.5.2 บ้านองสิต หมู่ที่ 4 ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ 50,000 ไร่ ปรากฏตามแผนที่ มาตราส่วน 1/50,000 ลำดับชุด L7017 ระวางที่ 4838 III มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	บ้านปลายนาสวน หมู่ที่ 1 ตำบลนาสวน
ทิศใต้	จรด	บ้านดงเสลา หมู่ที่ 6 ตำบลด่านแม่แจ่ม
ทิศตะวันออก	จรด	ตำบลเขาโจด อำเภอศรีสวัสดิ์
ทิศตะวันตก	จรด	อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์

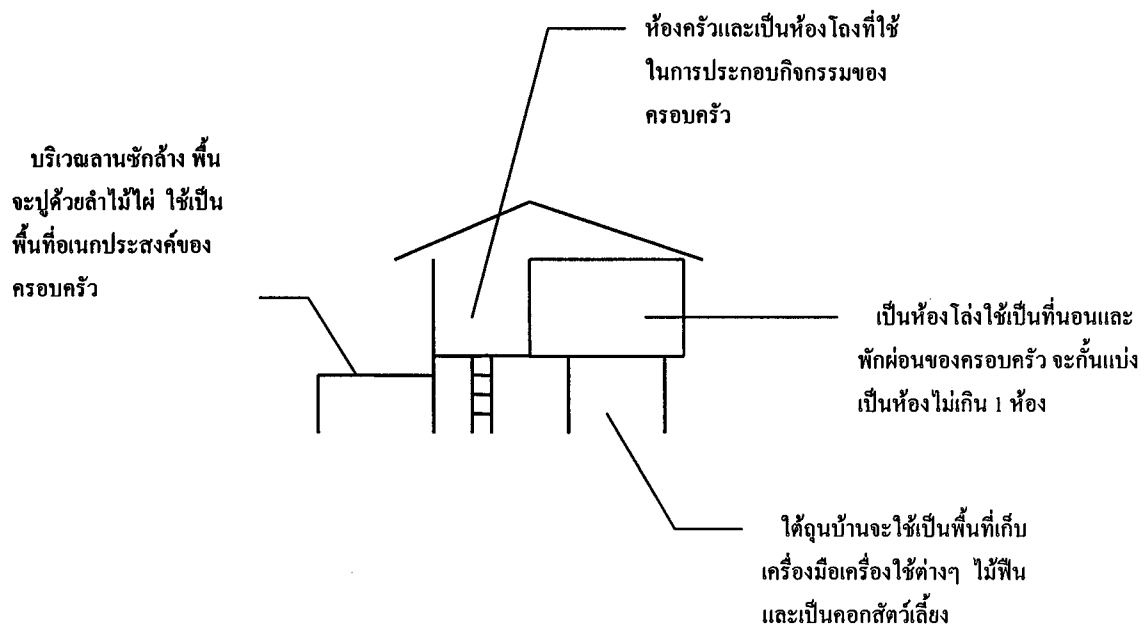
1.6 สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชุมชน

บ้านปลายนาสวน หมู่ที่ 1 เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับหนึ่ง ได้รับการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้าน อพป. มีจำนวนครัวเรือน 171 หลังคาเรือน อยู่ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาสวน จำนวน ประชากร 781 คน เป็นเพศชาย 363 คน และเพศหญิง 418 คน มีวัด 2 แห่ง คือ วัดนาสวน และวัด งาม, โรงเรียน 2 แห่ง คือ โรงเรียนนาสวน และโรงเรียนงาม, มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน, มีระบบประปาภูเขาใช้ 150 หลังคาเรือน พื้นที่เกษตรของหมู่บ้าน 1,500 ไร่ และพื้นที่ปศุสัตว์ 200 ไร่ อาชีพหลัก คือ ทำไร่ข้าว, ทำไร่ข้าวโพด, ค้าขาย และอาชีพรอง คือ ทำไร่ฝ้าย, ไร่ละหุ่ง, เลี้ยงวัว, รับจ้าง ชาวบ้าน นับถือศาสนาพุทธเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ มีประเพณีการไหว้ผีประจำบ้าน ประเพณีการกินข้าวห่อ ซึ่งจะมีการเรียกขวัญและการรวมญาติ ในเดือน 9 ของทุกปี นอกจากนี้ยังมีการละเล่นโยนลูกสะบ้า รำตรึง และ งานนมัสการพระพุทธรูปหลวงพ่อดูประจำปี ช่วงกลางเดือน 5 ของทุกปี

บ้านองสิต หมู่ที่ 4 เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับหนึ่ง ได้รับการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้าน อพป. มีจำนวนบ้าน 73 หลังคาเรือน อยู่ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาสวน จำนวนประชากร 346 คน เป็นเพศชาย 117 คน และเพศหญิง 229 คน มีวัด 3 แห่ง คือ วัดองสิต วัดวังผาแดง และวัด ถ้ำผาพิรุณ, โรงเรียน 1 แห่ง คือ โรงเรียนองสิต มีไฟฟ้าใช้แล้ว 70 หลังคาเรือน, มีระบบประปาภูเขาใช้ 50 หลังคาเรือน อาชีพหลัก คือ ทำไร่ข้าว, ค้าขาย อาชีพรอง คือ รับจ้าง, ทำไร่ข้าวโพด, ไร่ฝ้าย, ไร่ ละหุ่ง, ไร่พริก ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมของชาวบ้านจะเหมือนกับบ้านปลายนาสวน

1.6.1 ลักษณะบ้านเรือน ชาวกระเหรี่ยงจะสร้างที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นบ้านแบบพื้นเมืองที่มี โครงสร้างการออกแบบอยู่สองชนิดคือ แบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่สร้างที่อยู่อาศัยตาม

ลักษณะดั้งเดิมของชนเผ่ากะเหรี่ยง เป็นบ้านชั้นเดียวขนาดเล็กยกพื้นสูงเหนือพื้นดินประมาณ 1.5 เมตร วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ เช่น พื้นบ้านปูด้วยฟากไม้ไผ่ ฝาทำด้วยไม้ไผ่ หลังคาบ้านมุงด้วยใบไม้ ที่เรียกว่า “หล่าเทอ” หรือใบพลวง และบันไดทำด้วยไม้ไผ่ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เมื่อไรที่บันไดถูกยกให้นอนตะแคง แสดงว่าเจ้าของบ้านไม่อยู่บ้าน ส่วนบ้านแบบสมัยใหม่จะได้รับอิทธิพลจากชาวพื้นราบผสมผสานกับแบบดั้งเดิม เป็นบ้านชั้นเดียวขนาดกลาง ยกพื้นได้สูงประมาณ 2 เมตร พื้นบ้านปูแผ่นไม้กระดานและฟากไม้ไผ่ ฝาทำด้วยไม้กระดานและไม้ไผ่ขัดตะ และส่วนหลังคามุงด้วยใบพลวงเช่นเดียวกับบ้านแบบดั้งเดิม แต่ก็มีบางหลังที่มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง บ้านของชาวกะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นแบบดั้งเดิมหรือแบบสมัยใหม่จะมีเรือนขานไว้สำหรับหุงหาอาหาร ทอผ้า หรือเป็นที่ล้อมวงสนทนากันในยามราตรี บริเวณใต้ถุนบ้านจะใช้เป็นคอกเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ และใช้เป็นที่เก็บไม้ฟืน นอกจากนี้เกือบทุกครัวเรือนจะมีขี้ผึ้งขี้ผึ้งทำด้วยไม้ไผ่มุงหลังคาด้วยใบพลวงหรือบางบ้านอาจมุงด้วยสังกะสี ซึ่งยกใต้ถุนสูงกว่าขี้ผึ้งเก็บขี้ผึ้งโพด บริเวณใต้ถุนจะใช้เป็นที่ผูกสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย และใช้เป็นที่ตั้งครกกระเดื่อง ส่วนห้องน้ำจะอยู่นอกตัวบ้าน ห่างออกไปประมาณ 10-15 เมตร

1.6.2 วัฒนธรรม ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านองสิตและบ้านปลายนาสวน ในอดีตมีการพึ่งพิงป่าสูง ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย วัสดุที่ใช้ในการสร้างที่อยู่อาศัยทั้งหมดหาได้จากป่า อาหารหาได้จากป่า ตลอดทุกฤดูกาล ชาวบ้านสามารถผลิตทางการเกษตรได้เพียงพอที่จะเลี้ยงคนทั้งชุมชน ส่วนยารักษาโรคก็ได้จากพืชสมุนไพรในป่า โดยชาวบ้านมีความรู้ในเรื่องสมุนไพรรักษาโรค นอกจากนี้เครื่องนุ่งห่มชาวบ้านก็สามารถทอใช้เอง ทำจากฝ้ายพื้นเมือง เริ่มต้นจากการปลูกฝ้าย ปั่นฝ้าย แล้วทำเป็นเส้นด้าย ก่อนนำมาถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่มใช้ในครัวเรือน แต่ต่อมาเริ่มได้ให้สัมปทานป่า มีการตัดถนนเข้าไปถึงหมู่บ้าน เพื่อชักลากไม้ ความเจริญเริ่มหลั่งไหลเข้ามา มีไฟฟ้า ประปาภูเขา รถจักรยานยนต์ค้าปลีก ชาวบ้านพึ่งพิงภายนอกมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีคนจากภายนอกเข้ามาในชุมชน เกิดการค้าขายแลกเปลี่ยนกับภายนอก การสืบทอดประเพณีก็ลดน้อยลง

1.6.3 การเพาะปลูก ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง แต่เดิมวิถีชีวิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการผลิตทางการเกษตรบนพื้นที่สูง ดำรงชีพด้วยการถางป่าปลูกพืชไร่เป็นหลัก โดยใช้พืชไร่หลายชนิดหลายพันธุ์กรรมปลูกในพื้นที่และเวลาเดียวกัน ต่อมาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงไปภายใต้เงื่อนไขขององค์ประกอบเชิงนิเวศวิทยา เนื่องจากการทำไร่ของชาวบ้านเป็นการทำไร่หมุนเวียน คือ แล่นถางป่าแล้วทำการเพาะปลูก เมื่อปลูกได้เพียง 1-2 ฤดูการผลิต ดินก็เสื่อมหรือหมดสภาพความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตต่ำ ชาวบ้านก็จะย้ายไปหาที่ทำกินใหม่ ขณะเดียวกันก็มีชาวบ้านอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากิน ทำให้พื้นที่การเกษตรหมดลง ชาวบ้านจึงหมุนเวียนพื้นที่เพาะปลูก เรียกว่า “ไร่ซาก” โดยแต่ละครัวเรือนจะมีพื้นที่ในการเพาะปลูก 3-5 แปลง หมุนเวียนแปลงละ 1-2 ปี เพื่อทิ้งแปลงให้กลับอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง นอกจากนี้พื้นที่ราบใกล้ ๆ หมู่บ้านสามารถบุกเบิกเป็นนาได้มากขึ้นและนาข้าวให้ผลผลิตสูงกว่าไร่ข้าว ทำให้ “ชาวไร่” ในหมู่บ้านบางส่วนเปลี่ยนวิถีชีวิตมาเป็น “ชาวนา” จากความจำเป็นในการใช้น้ำทำนา และเพาะปลูกพืชอื่น ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้ที่จะรักษาป่า โดยชาวบ้านได้แบ่งป่าออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นป่าสะสมแก่งมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง(แปลงทดลองที่ 1 และ 2) อยู่ล้อมรอบหมู่บ้าน มีไม้พลวงขึ้นอยู่มาก ในหน้าฝนจะมีเห็ดนานาชนิดขึ้นอยู่มากมาย ถือเป็นแหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร พืชสมุนไพร และไม้ฟืนของชุมชน ป่าแห่งนี้ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่มีไม้ใหญ่ไม่มากเนื่องจากเป็นป่าที่กำลังฟื้นสภาพ ป่าส่วนที่สองเป็นป่าดิบแล้ง อันเป็นแหล่งกำเนิดสายน้ำที่ไหลผ่านพื้นที่เกษตรกรรมของหมู่บ้าน และเป็นที่ยึดสัตว์บางส่วน โดยชาวบ้านจะปล่อยวัว ควาย ไร่ในป่า ไม้ให้ลงมาทำลายนาไร่

ชนิดของพันธุ์พืชที่ทำการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าวหอม ข้าวลาย ข้าวใบตรง ข้าวเหนียวทอง ข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ ข้าวโพดพันธุ์333 ฝ้าย พริก ยาสูบ ตะขุง นุ่น มะขาม เป็นต้น

ชาวกะเหรี่ยงที่มีพื้นที่เพาะปลูกจะปลูกข้าวไร่เป็นอาชีพหลัก โดยเน้นการปลูกข้าวเพื่อการบริโภค แล้วหากยังมีพื้นที่เหลือก็จะทำการเพาะปลูกพืชอื่น ๆ เช่น ข้าวโพด ฝ้าย พริก ยาสูบ ตะขุง (ดังแสดงในปฏิทินการเพาะปลูก)

ข้าวไร่ ที่ทำการเพาะปลูกจะเป็นพันธุ์พื้นเมือง ทั้งพันธุ์หนักและพันธุ์เบา ได้แก่ ข้าวหอม และข้าวลาย เป็นข้าวพันธุ์เบา ให้ผลผลิตเร็วเมื่อปลูกได้เพียง 3 เดือน ข้าวเหนียวทอง และข้าวใบตรง เป็นข้าวพันธุ์หนัก สามารถเก็บเกี่ยวได้ในเดือนพฤศจิกายนหลังข้าวพันธุ์เบา 2-3 เดือน วิธีการปลูก จะใช้เสียบชุดเป็นหลุมแล้วหยอดเมล็ดข้าวลงไป หลุมละประมาณ 2-5 เมล็ด ใช้เท้าเขี่ยดินกลบ ไม่ใช้ปุ๋ยและไม่ใช้ยาฆ่าแมลง รอจนข้าวออกรวงก็สามารถเก็บเกี่ยวได้ ซึ่งข้าวไร่จะให้ผลผลิตต่ำกว่าข้าวที่ปลูกในนา นอกจากนี้ลักษณะเมล็ดข้าว จะเล็กและป้อมกลม เมื่อนำมาหุงจะมีลักษณะเหนียวและมียางรับประทานได้อยู่ท้องกว่าข้าวเจ้าทั่วไป

ข้าวโพด ที่ชาวกะเหรี่ยงปลูกจะเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้นำมาส่งเสริมให้ปลูกและรับซื้อเมล็ดคืน พันธุ์ข้าวโพดที่ปลูก มี 2 ชนิด คือ พันธุ์ตองสาม หรือพันธุ์333 เป็นพันธุ์หนัก และพันธุ์สุวรรณ3 เป็นพันธุ์เบา ก่อนปลูกจะต้องทำการไถพรวนดินเสียก่อน ซึ่งชาวบ้านจะทำการไถในช่วงต้นฤดูฝน คือ เดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนมิถุนายน หลังจากนั้นจะทำการหยอดเมล็ด

ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดประมาณ 3 กิโลกรัมต่อไร่ โดยใช้เครื่องหยอดเมล็ด ซึ่งจะคิดค่าจ้างเป็นไร่ ๆ ละ 100 บาท ชาวบ้านจะทำการปลูกในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม เมื่อถึงเดือนตุลาคม ต้นข้าวโพดจะออกดอก จนฝักแก่พอที่จะสามารถทำการเก็บเกี่ยวได้ ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ชาวบ้านจะทำการเก็บเกี่ยวข้าวโพดในเดือนพฤศจิกายน(ถ้าเป็นพันธุ์เบา) และเดือนธันวาคม(ถ้าเป็นพันธุ์หนัก) ผลผลิตที่ได้จะแบ่งไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ในรอบการเพาะปลูกต่อไป ประมาณ 1 ใน 4 พันธุ์ข้าวโพดจะสามารถใช้ได้เพียง 2 ปีเท่านั้น ส่วนที่เหลือจะถูกสีเพื่อจำหน่าย ในฤดูเก็บเกี่ยวข้าวโพด จะมีรถรับสีข้าวโพดออกมารับจ้างสี ค่าจ้างสีจะคิดเป็นกระสอบ กระสอบละ 10 บาท ในปีนี้ ราคาเมล็ดข้าวโพด กิโลกรัมละ 3.75 บาท โดยจะมีพ่อค้ามารับซื้อ ชาวบ้านสามารถเลือกที่จะขายให้พ่อค้า หรือ ขายคืนให้กับสำนักงานเกษตรอำเภอก็ได้

ละหุ่ง ชาวบ้านจะปลูกละหุ่งเพื่อเก็บเมล็ดขาย แต่เดิมปลูกละหุ่งพันธุ์พื้นเมือง และในปีที่ ทางสำนักงานเกษตรอำเภอ ได้เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกละหุ่งพันธุ์เกษตร ต้นละหุ่งสามารถปลูกได้ทุกฤดู เมื่ออายุได้ 3 เดือนจะออกดอก แล้วเก็บเมล็ดได้เรื่อย ๆ พออายุได้ 3 ปี ต้นจะตาย

มะขามเปียก ชาวบ้านจะเก็บมะขามฝักแก่ แล้วแกะเปลือกและเม็ดออกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ และมีนาคม ซึ่งเป็นฤดูแล้ง ห่างจากการเพาะปลูก โดยใช้แรงงานภายในครัวเรือน ในปีนี้ราคามะขามเปียก กิโลกรัมละ 27 บาท

นุ่น ชาวบ้านจะปลูกต้นนุ่นไว้รอบ ๆ บ้าน ซึ่งสามารถเก็บผลแก่ได้ตลอดเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน แล้วนำมาปอกเปลือก แกะเอาแต่เนื้อนุ่นขายราคากิโลกรัมละ 7 บาท ราคานุ่นทั้งเปลือก กิโลกรัมละ 3-4 บาท

ยาสูบ ชาวบ้านจะปลูกต้นยาสูบในช่วงฤดูฝน คือ เดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม จากนั้นสามารถเก็บใบแก่ได้ตลอด ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน โดยใบแก่ที่เก็บได้จะนำมาผึ่งแดด แล้วขายเป็นตั่ง ราคาตั่งละ 2 บาท

1.6.4 การเก็บหาของป่า ชาวบ้านจะเก็บหาและใช้ประโยชน์จากป่าตลอดทั้งปี โดยเน้นการเก็บหาเพื่อนำมาบริโภคและใช้สอย ได้แก่ ชันเต็ง ชันรัง น้ำมันยาง ยางขนุน ยางนา ยางประดู่ ยางพลวง ยางมะตูม เปลือกก่อ เปลือกขนุนป่า เปลือกคูณ เปลือกตะเคียน เปลือกพยอม เปลือกสีเสียด เปลือกยางบก เปลือกอบเชย ยอดกระถิน ฝักกุ่ม ฝักกูด ฝักหนาม ฝักหวาน ฝักคำลึง แถหางค่าง ลูกชะอมป่า ดอกกระเจียว ต้นบุก(จิงเเพาะ) ใบกรูเกรียว ใบเปาะ ใบระเบิด เร่ว ไลของดู กระชายพรวน กระท้อนป่า กระทือ กล้วยป่า กลอย เกาลัด ขนุนป่า ข่าตาแดง เงาะป่า แคป่า ดำง อินูน ตะคร้อ สัมป่อย เหมียง เพกา(ลิ้นฟ้า) พักข้าว มะกอก มะขามป้อม มะเดื่อป่า มะพร้าว มะเฟือง มะไฟป่า มะม่วงป่า มะรุมป่า มะระขี้นก มันป่า มันเพาะ ยอดจันทร์ ยอดตะเคิง(จะคิง) ยอดมะพร้าว ยอดหมาก รากบอน ลำไยป่า ลิ้นจี่ป่า หว้า เนียง สมอไทย สลิดป่า สะตอป่า เห็ดขอน เห็ดขอนขาว เห็ดโคน เห็ดแดง เห็ดทุ่ง(เห็ด ไข่ห่าน,เห็ดระโงก) เห็ดเผาะ เห็ดไผ่ เห็ดรวก เห็ดรัง เห็ดลม เห็ดหนูหนู เห็ดแห้วหมู หน่อไม้ซาง หน่อไม้ตง หน่อไม้ฉาว หน่อไม้บง หน่อไม้ไผ่ หน่อไม้ไผ่หนาม หน่อไม้ไฟ

หน่อไม้รวก หน่อไม้ไร่ หวายคง หวายขม หวายแดง หวายเล็ก หวายใหญ่ หวายหวาน กระชาย
 กระชายป่า กระชายพรวน กระวาน กระวานคั่น แก่นลั่นทม ขมิ้นอ้อย เจตมูลเพลิง ชุมเห็ดเทศ
 ตาตุ๊กเตน(นิ) ดินเป็ดดิน ทับทิม บอระเพ็ด ใบมะกา ปากเป็ดแดง เปลือกแค พญาไร้ใบ พริกจีนก
 พริกพรวน ฟ้าทลายใจ มะระจีนก ลูกใต้ใบ เสือหมอบ หัวเหวหมู อบเชย ใผ่ซาง ใผ่ตง ใผ่นวล
 ใผ่บง ใผ่ปล้องยาว ใผ่รวก ใผ่หนาม ใผ่หางช้าง หวาย หวายคง หวายขม หวายป่า หวายเล็ก หวาย
 หวาน หวายหิน แมงกินูน แมงคาม แมงเมา หนอนไม้ไผ่ ไข่มดแดง มดแดง จักจั่น จิ้งหรีด ค้าง
 ตักเตน ตัวอ่อนผึ้ง จี๋ผึ้ง น้ำผึ้ง ผึ้งหัว ผึ้งโพรง ผึ้งหลวง บึ้ง มิม ต่อ แก่นขนุน กระโดน แก่นขยป่า
 คนทา คำแสด เปลือกประดู่ มะเกลือ ใบกระโดน ใบพลวง ใบลาน เปลือกกระดังงา แผลก ยอด
 ตะแบก หญ้าคา ฯลฯ

ตารางที่ 1 ปฏิทินการเพาะปลูก

เดือน กิจกรรม	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
ข้าวไร่						↓					↑	
ข้าวโพด					↓ ไผ่หวาน	↑	↓ หยอดเมล็ด	↑			↓ เก็บเกี่ยว	
ละหุ่ง	↓											↑
ฝ้าย	↓											↑
นุ่น				↑ ดิน								
มะขามป้อม			↑									
พริก	↓											↑
ยาสูบ						↓	↑ ปลุก	↓	↑	↑ เก็บใบแก่		

บทที่ 2

ลักษณะป่าชุมชน

2.1 สภาพทั่วไป

ป่าสะมะแก เป็นป่าแบบดั้งเดิม ประเภทป่าใช้สอย แต่เดิมพื้นที่ป่าแห่งนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตราชพัสดุ แปลงหมายเลขทะเบียน ที่ กจ 209 ที่ทางราชการหวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ ในราชการทหาร ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481 และอยู่ในครอบครองดูแลของกระทรวงกลาโหม แต่ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้นำพื้นที่ไปจัดสรรให้แก่ราษฎรผู้อพยพจากเขตน้ท่วม เนื่องจากการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ ในปี พ.ศ. 2529 ป่าบ้านสะมะแก เป็นพื้นที่ที่เหลือจากการจัดสรรดังกล่าว ท่านกำนันว(นายสมบุรณ์ พันธุ์พรหมา) ซึ่งดำรงตำแหน่งกำนันตำบลนาสวนในขณะนั้น ได้กั้นพื้นที่นี้ไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน มีเนื้อที่ ประมาณ 3,650 ไร่ แต่เนื่องจากมีราษฎรที่อพยพมาจากพื้นที่อื่น ๆ ได้เข้ามาบุกรุกยึดถือครอบครองที่ดินและเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษาสภาพป่าที่ยังเหลืออยู่ ราษฎรที่อาศัยอยู่รอบ ๆ บริเวณพื้นที่ป่าที่ใช้ประโยชน์จากป่าจำนวน 8 หมู่บ้าน อันได้แก่ บ้านนาสวน บ้านองเยาะ บ้านองจุ บ้านคงเสลา บ้านจะเหลาะ บ้านไทรรงค์พัฒนา บ้านปลายนาสวน บ้านองลิต บ้านสะมะแก จึงได้รวมตัวกัน โดยมีเจ้าอาวาสวัดถ้ำผาพิรุณ ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นแกนนำ จัดเสนอโครงการป่าชุมชนบ้านสะมะแกขึ้น เพื่อร่วมแสดงความจงรักภักดี เฉลิมพระเกียรติสิริราชสมบัติ 50 ปี เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ป่าส่วนที่ยังเหลืออยู่ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งได้มีการกำหนดแนวขอบเขตให้ชัดเจน และต่อมาทางสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรีได้ทำการสำรวจจริงวัด(GPS)เพิ่มเติม เพื่อหาเนื้อที่ที่ถูกต้อง ซึ่งปรากฏว่ามีเนื้อที่ 3,353 ไร่ โดยในส่วนนี้ซึ่งได้รับการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนและร่วมกันจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว มีลักษณะสภาพเป็นป่าเต็งรังพรรณไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้ยางพลวง ยางเหียง ส่วนไม้เศรษฐกิจที่มีค่าอื่น ๆ เช่น ไม้แดง, ไม้ประดู่ ก็มีบ้างจำนวนประปราย ในพื้นที่ส่วนนี้มีไม้ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่อยู่มากพอสมควร ราษฎรได้อาศัยประโยชน์จากป่าบริเวณนี้ เช่น อาศัยเป็นแหล่งไม้ฟืน เก็บหาเห็ดกินได้หลาย ๆ ชนิด พืชผักป่าอีกหลายชนิด เช่น ผักหวาน ดอกกระเจียว เป็นต้น และป่าอีกส่วนหนึ่งซึ่งอยู่เหนือหมู่บ้านไปทางด้านตะวันออก มีลักษณะเป็นที่ราบหลังเขา สภาพป่าเป็นป่าดิบแล้ง เนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ เป็นแหล่งที่ชาวบ้านในชุมชนได้อาศัยใช้เป็นที่พักพิงและเก็บหาของป่าหลาย ๆ ชนิด เช่น กระวาน อบเชย เร่ว ไม้ไผ่ หน่อไม้ รวมทั้งพืชผักป่า และผลไม้ป่าอีกหลายชนิด และยังเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของหมู่บ้าน

สภาพป่าบ้านสะมะแกในอดีตกับปัจจุบันไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่สัตว์ป่ามีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากการสร้างเขื่อน ทำให้พื้นที่ที่สัตว์ป่าจะสามารถตระเวนถึงกันได้มีน้อยลง ประกอบกับบางทีมีราษฎรจากต่างถิ่นเข้ามาล่าสัตว์ อีกทั้งไฟป่าที่เกิดขึ้นแทบทุกปี

2.2 ความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้ที่มีชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติ มีความเข้าใจและสั่งสมความรู้เกี่ยวกับป่าไม้ น้ำและผืนดิน จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่หล่อหลอมชีวิต ความคิด และวิถีชีวิต หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงเป็นชุมชนที่มีรากฐาน กฎเกณฑ์และการทำมาหากินที่ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ส่งผลให้มีแนวคิดและการปฏิบัติในเชิงอนุรักษ์ป่า ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างภาวะสมดุลแห่งธรรมชาติ ทรัพยากรน้ำและดิน อันเป็นปัจจัยในการทำมาหากินและอยู่รอดต่อไปของชาวกะเหรี่ยง ป่าชุมชนจะถูกกำหนดไว้ชัดเจนให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ป่าถือเป็นทรัพยากรของชุมชน ชาวกะเหรี่ยงมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องผี-ธรรมชาติ-มนุษย์ โดยมีความเชื่อกันว่า ในเขตป่ามีผีอารักษ์ประจำหมู่บ้านสถิตอยู่ เมื่อพ้นเขตไปแล้วอารักษ์ประจำหมู่บ้านก็หมดอำนาจคุ้มครอง หากมีการลักลอบหรือขโมยใช้สอยทรัพยากรของบ้านอื่น อาจทำให้อารักษ์ของบ้านอื่นลงโทษ นอกจากนี้ชาวบ้านมีความเชื่อถือในเจ้าป่าเจ้าเขา เช่น ถ้ามีเสือป่า หมี หรือช้าง ออกมาจากป่าแล้วเข้ามาในหมู่บ้าน หรือทำลายพืชไร่ แสดงว่าได้มีชาวบ้านบางคนกระทำความผิดเข้าไปตัดไม้หรือไปละเมิดสิทธิการใช้ป่า จะต้องทำพิธีเช่นไหว้ป่าและต้นไม้ใหญ่ หรือต้นไม้ใหญ่ หรือต้นไม้ใหญ่ เรียกว่า “เสียดี” แล้วเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็จะดีขึ้น และในการขึ้นต้นไม้ใหญ่ ก็จะต้องมีการทำพิธีขอขมาต่อนางไม้ เช่น การขึ้นไปตีผึ้ง

2.3 สถานภาพของพื้นที่ป่า

พื้นที่ป่าสะมะแกที่ราษฎรในชุมชนมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ มีสภาพเป็นป่าธรรมชาติ โดยส่วนที่จัดตั้งให้เป็นป่าชุมชน ซึ่งทางสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรีได้ทำการสำรวจจริงวัด(GPS) แล้วปรากฏว่ามีพื้นที่ 3,353 ไร่ ตั้งอยู่ติดถนน รพช. สายอำเภอศรีสวัสดิ์-บ้านท่าลำไย ลักษณะเป็นพื้นที่ราบ มีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง และอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ป่าดิบแล้งซึ่งอยู่เหนือหมู่บ้านขึ้นไปด้านหลังเขา เนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ ชนิดพรรณไม้ในป่าที่มีทั้ง 2 แห่งนี้ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้เหียง ไม้พลวง ไม้ไซมะแก เป็นต้น ชนิดสัตว์ป่า ได้แก่ เก้ง ตะกวด แะ กระรอก กระแต ไก่ป่า นก กิ้งก่า คอ เป็นต้น ชนิดสมุนไพรและของป่า ได้แก่ เห็ดโคน เห็ดเผาะ เห็ดไข่ห่าน เห็ดขอน เห็ดทุ่ง เห็ดไผ่ กระชายพรวน พริกพรวน ขนุนป่า กล้วยป่า กระท้อนป่า แอปเปิ้ลป่า มะไฟป่า มะเดื่อป่า มะม่วงป่า ลำไยป่า ลิ้นจี่ป่า ลูกหว้า หวาย ฝั่ เพกา มะระขี้นก มะเกลือ สมอทิเพก มะขามป้อม ผักกูด ผักหวาน ผักหนาม ใบเหียง ใบกรูเกรียว หัวบุก กระถิน ชะอม ชะพลู เร่ว ใบพลวง ไม้พื้น เป็นต้น

2.4 ประเภทของป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า

2.4.1 ใช้เป็นที่เก็บหาของป่า ประเภท พืชผัก หน่อไม้และเห็ดธรรมชาติ ไม้พื้น ใบพลวง เพื่อใช้ในการยังชีพ

2.4.2 เป็นแหล่งในการศึกษาธรรมชาติของเยาวชนในหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกับป่าชุมชน เช่น การเข้าค่ายเยาวชน ค่ายลูกเสือเนตรนารี

2.4.3 เพื่อใช้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร คอยดูดซับน้ำและความชุ่มชื้น ทำให้พื้นที่รอบ ๆ จะได้มีความอุดมสมบูรณ์

2.4.4 เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนโดยรอบพื้นที่ป่า ได้มีศูนย์ฝึกอาชีพ สร้างกิจกรรมด้านการอบรม การศึกษาธรรมชาติ และการอนุรักษ์

2.5. องค์การดำเนินการ

กลุ่มหรือองค์กรที่รับผิดชอบในการดูแลและจัดการป่าชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนจากหมู่บ้าน ทั้ง 9 หมู่บ้านรอบ ๆ พื้นที่ป่า มีคณะกรรมการสภาพตำบลนาสวน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และองค์กรเอกชน เป็นที่ปรึกษา ในส่วนของวิธีการและจัดระบบการจัดการควบคุมดูแลที่สำคัญนั้น พระสงฆ์และชาวบ้าน ในเขตป่า (บ้านปลายนาสวน และบ้านองสิต) เป็นผู้ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าอย่างเต็มที่ โดยหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ กจ.9 (บ้านนาสวน) เป็นผู้ควบคุมดูแลและว่ากล่าวตักเตือนผู้ละเมิดกฎ

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.5.1 สำนักงานป่าไม้เขตบ้านโป่ง และสำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี ได้เข้ามามีส่วนร่วม และส่งเสริมชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยทำการสำรวจรังวัด จัดหากกล้าไม้

2.5.2 ศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา ได้เข้ามาร่วมสนับสนุน

2.5.3 เจ้าอาวาสวัดถ้ำผาพิรุณ ได้ทำโครงการบวชป่าชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์ของป่า และปริมาณของป่าที่มีในชุมชน ในพื้นที่บ้านสะมะแก บ้านองสิต บ้านปลายนาสวน บ้านองจุ ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์ของป่าจากประชากรในหมู่บ้าน เพื่อที่จะเสาะแสวงข้อมูลในการใช้ประโยชน์ของป่า ปริมาณการใช้ ฤดูกาลการเก็บหา ตลอดจนรายได้จากการจำหน่ายของป่าต่าง ๆ ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในหมู่บ้านปลายนาสวน หมู่บ้านองจุ หมู่บ้านสะมะแก และหมู่บ้านองสิต ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 244 ครอบครัว ซึ่งการศึกษาจากประชากรในหมู่บ้านครั้งนี้ ใช้เครื่องมือในการศึกษาหลายชนิด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์, การสังเกตแบบมีส่วนร่วม, การสัมภาษณ์โดยมีแนวคำถาม (Guide line) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus group)

ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ได้มีการคำนวณขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane

$$n = \frac{N}{1 + Nd^2}$$

n = ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้
N = ประชากรที่ศึกษา
d = ค่าความคลาดเคลื่อนของตัวอย่าง = 0.05

$$n = \frac{244}{1 + 244(0.05)^2}$$

$$= 151.55 \approx 152$$

ใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 152 ครอบครัว

2. ทำการวางแผนเพื่อสำรวจนับชนิดและปริมาณพรรณไม้ต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์ โดยวางแผนสำรวจในพื้นที่ป่า 2 แปลง แต่ละแปลงมีขนาด 20×20 เมตร แล้วลงบันทึกชนิดและจำนวนของพรรณไม้ที่พบในแปลงนั้น ๆ ทั้งนี้อาศัยชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องพรรณพืชของป่าเป็นผู้ช่วยในการสำรวจ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทราบถึงชนิดและปริมาณของป่าที่มีในสภาพพื้นที่จริง

3. การประเมินชนิดของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา ได้มีการกำหนดดัชนีตัวชี้วัดไว้ดังต่อไปนี้

- ปริมาณความมากน้อย

- การใช้ประโยชน์ในครัวเรือน
- ความรู้ความเข้าใจในการจัดการ
- การสร้างงานและรายได้
- โอกาสที่จะทำการค้า
- ความสนใจและการยอมรับของชุมชน
- แรงจูงใจในทางเศรษฐกิจ
- ข้อจำกัดทางด้านสิ่งแวดล้อม
- การพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมขนาดเล็ก

การให้คะแนนความสำคัญของป่าในแต่ละชนิดที่สำรวจ จะแบ่งระดับคะแนนความสำคัญออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

0	ระดับความสำคัญ	ไม่มี
1	ระดับความสำคัญ	น้อย
2	ระดับความสำคัญ	ปานกลาง
3	ระดับความสำคัญ	มาก

เมื่อให้คะแนนความสำคัญของของป่าครบทุกชนิดแล้ว จะตัดคะแนนสูงสุดและคะแนนต่ำสุดออกเพื่อลดความคลาดเคลื่อนของคะแนน จากนั้นนำคะแนนที่ได้มารวมกัน แล้วหาค่าเฉลี่ย นำมาเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ทำการคัดเลือกของป่าที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละประเภท

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลของป่าของชาวบ้านในพื้นที่ป่าสะมะแก ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างใน 4 หมู่บ้าน (บ้านปลายนาสวน, บ้านองจู, บ้านสะมะแก และบ้านองสิต) จำนวน 152 ราย จาก 244 ครอบครัวย พบว่า ลักษณะข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ทำการศึกษาดังนี้

1. เพศ พบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 56.58
2. อายุ พบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ร้อยละ 39.47 อายุเฉลี่ยของประชากรที่ศึกษา 46.68 ปี โดยอายุน้อยที่สุด 20 ปี และอายุมากที่สุด 89 ปี
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดกลาง มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 6 คน ถึงร้อยละ 88.16 โดยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน ร้อยละ 0.66 มากที่สุด 9 คน ร้อยละ 4.61 เฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4.58 คน
4. อาชีพ พบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษาเกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 90.79 เพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก
5. รายได้ พบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่ มีรายได้ทั้งครอบครัวมากกว่า 20,000 บาทต่อปี ร้อยละ 52.63 โดยมีรายได้ทั้งครอบครัวโดยเฉลี่ย 30,315.79 บาทต่อปี รายได้ทั้งครอบครัวน้อยที่สุด 2,000 บาทต่อปี และมีรายได้ทั้งครอบครัวมากที่สุด 200,000 บาทต่อปี

และพบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษานี้ จำนวนร้อยละ 29.61 มีรายได้จากการเก็บหาของป่า โดยมีรายได้จากการเก็บหาของป่าน้อยที่สุด 150 บาทต่อปี และมีรายได้จากการเก็บหาของป่ามากที่สุด 10,000 บาทต่อปี รายได้จากการเก็บหาของป่าโดยเฉลี่ย 2,915.56 บาทต่อปี

จากการสำรวจจะพบว่าในการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าของชาวบ้าน นั้นผู้ที่เก็บหาของป่าในแต่ละครัวเรือนจะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง จากทั้งหมด 152 ครัวเรือน มีผู้เก็บหาของป่า 175 คน แบ่งเป็นผู้ชาย 98 คน, ผู้หญิง 73 คน, เด็กอายุไม่เกิน 15 ปี 3 คน, คนชรา(อายุมากกว่า 65 ปี) 1 คน

ตารางที่ 2 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรที่ศึกษา

ลักษณะของกลุ่มประชากร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
จำนวนทั้งหมด	152	100.00
- บ้านสะมะแก	31	20.39
- บ้านองลิต	29	19.08
- บ้านปลายนาสวน	65	42.77
- บ้านองจุ	27	17.76
1. เพศ		
ชาย	86	56.58
หญิง	66	43.42
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	12	7.89
31 - 40 ปี	38	25.00
41 - 50 ปี	60	39.47
51 - 60 ปี	26	17.11
มากกว่า 60 ปี	16	10.53
Min = 20 Max = 89 Mean = 46.68		
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
น้อยกว่า 4 คน	36	23.68
4 - 6 คน	98	64.47
มากกว่า 6 คน	18	11.85
Min = 1 Max = 9 Mean = 4.58		
4. อาชีพ		
อาชีพหลัก เพาะปลูก	138	90.79
5. รายได้		
รายได้ทั้งครอบครัว (บาทต่อปี)		
น้อยกว่า 10,000	20	13.16
10,001 - 20,000	52	34.21
มากกว่า 20,000	80	52.63
Min = 2,000 Max = 200,000 Mean = 30,315.79		
รายได้จากการเก็บหาของป่า (บาทต่อปี)		
ไม่มีรายได้จากการเก็บหาของป่า	107	70.39
มีรายได้จากการเก็บหาของป่า	45	29.61
Min = 150 Max = 10,000 Mean = 2,915.56		

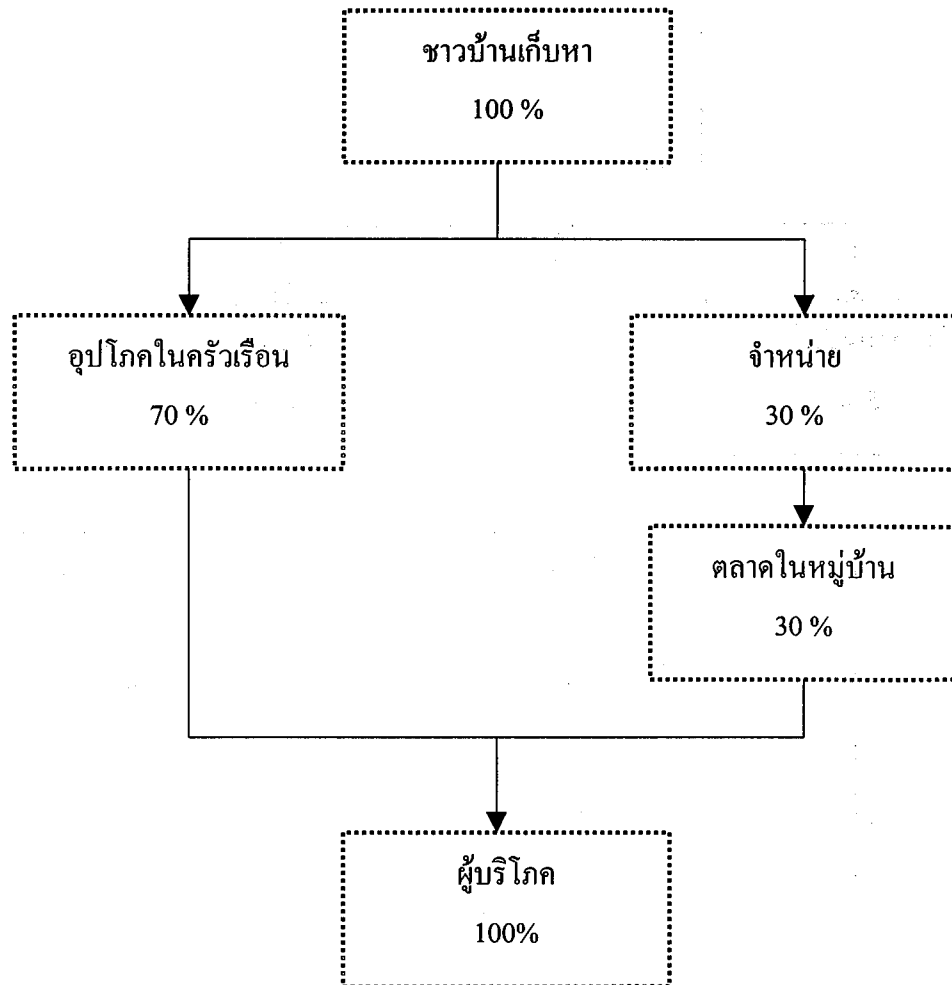
4.1 การจำแนกชนิดของของป่า และปริมาณที่มี

ชาวบ้านจะเก็บหาของป่าจากพื้นที่ป่าในบริเวณรอบ ๆ หมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง คือ ป่าดินตก อยู่ทางทิศเหนือของบ้านองจุ ป่าสะมะแก อยู่ระหว่างบ้านองสิตและบ้านสะมะแก ป่าหนองสระ อยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านสะมะแกและบ้านองสิต ป่าห้วยปลาสร้อย อยู่ทางทิศตะวันออกของห้วยแม่ละมุน ระยะทางที่ใช้เดินจากหมู่บ้านไปยังแหล่งที่มีการเก็บหาของป่าของชาวบ้าน จะแบ่งออกตามลักษณะของของป่าดังนี้ ถ้าเก็บหาผักหรือพืชอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนมากจะเก็บจากบริเวณป่าและริมลำห้วยใกล้ ๆ หมู่บ้าน ใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง แต่เมื่อถึงฤดูการเก็บหาหน่อไม้ เห็ด ผักหวาน ซึ่งเป็นของป่าที่สร้างรายได้ จะต้องออกไปเก็บจากป่าที่อยู่ไกลหรือสูงขึ้นไป เนื่องจากในบริเวณป่าใกล้หมู่บ้านมีผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ชาวบ้านจึงต้องออกเดินทางตั้งแต่เช้ามืด บางครั้งอาจต้องค้างคืนในป่า เพื่อเผื่อให้เห็ดโตพอที่จะเก็บขายได้ราคาดี นอกจากนี้การเก็บหาหน่อไม้ ในปัจจุบันก็ต้องเก็บหาจากป่าที่อยู่ไกลจากหมู่บ้านออกไป ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็ได้พยายามที่จะรักษาพื้นที่ป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อสร้างศักยภาพในการผลิตของป่าให้มีปริมาณไม่ลดน้อยลงอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดช่วงในการเก็บหา เช่น ในการเก็บหาหน่อไม้ จะมีช่วงหยุดเพื่อให้หน่อไม้ได้โตเป็นต้นใหม่ต่อไป จะได้ผลิตหน่อไม้รุ่นต่อไปในอนาคต และได้มีการหวงห้ามให้มีการเก็บหาเฉพาะชาวบ้านในหมู่บ้านนี้เท่านั้น ไม่ให้ชาวบ้านจากที่อื่นเข้ามาเก็บหาไปขาย เพราะจะทำให้การเก็บหาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของชาวบ้านไม่เกิดผลสำเร็จ เนื่องจากชาวบ้านจากที่อื่นที่เข้ามาเก็บหาจะดักดวงจนไม่เหลือไว้ให้เป็นต้นพันธุ์อีกต่อไป

จากตารางที่ 4 แสดงปริมาณการเก็บหาและมูลค่าของป่าที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของชุมชน โดยจำแนกออกตามประเภทของป่า ได้แก่

4.1.1 ชัน ยาง

ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทชันยาง จำนวน 9 ชนิดได้แก่ เต็ง รัง น้ำมันยาง ยางขนุน ยางนา ยางประดู่ ยางสน ยางพลวง ยางมะตูม มีปริมาณการเก็บหาทั้งหมด 793 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นร้อยละ 1 ของปริมาณของป่าทั้งหมดที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ เนื่องจากชันและยางหายาก และในปัจจุบันได้มีบรรษัทอุตสาหกรรมพลาสติกมากมายหลายชนิดซึ่งราคาย่อมเยา สามารถใช้ทดแทนวัสดุที่ยาด้วยชันและยาง จึงทำให้การเก็บหาชันและยางลดน้อยลงกว่าในอดีต แต่จากการสำรวจพบว่า ชาวบ้านยังคงมีการเก็บหาชันและยางที่มีค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว คือ น้ำมันยาง มีปริมาณการเก็บหาต่อครัวเรือน 1.01 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 100 บาท คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 24,721 บาทต่อปี โดยน้ำมันยางดังกล่าวจะนำไปขายเพื่อใช้ยาเรือ

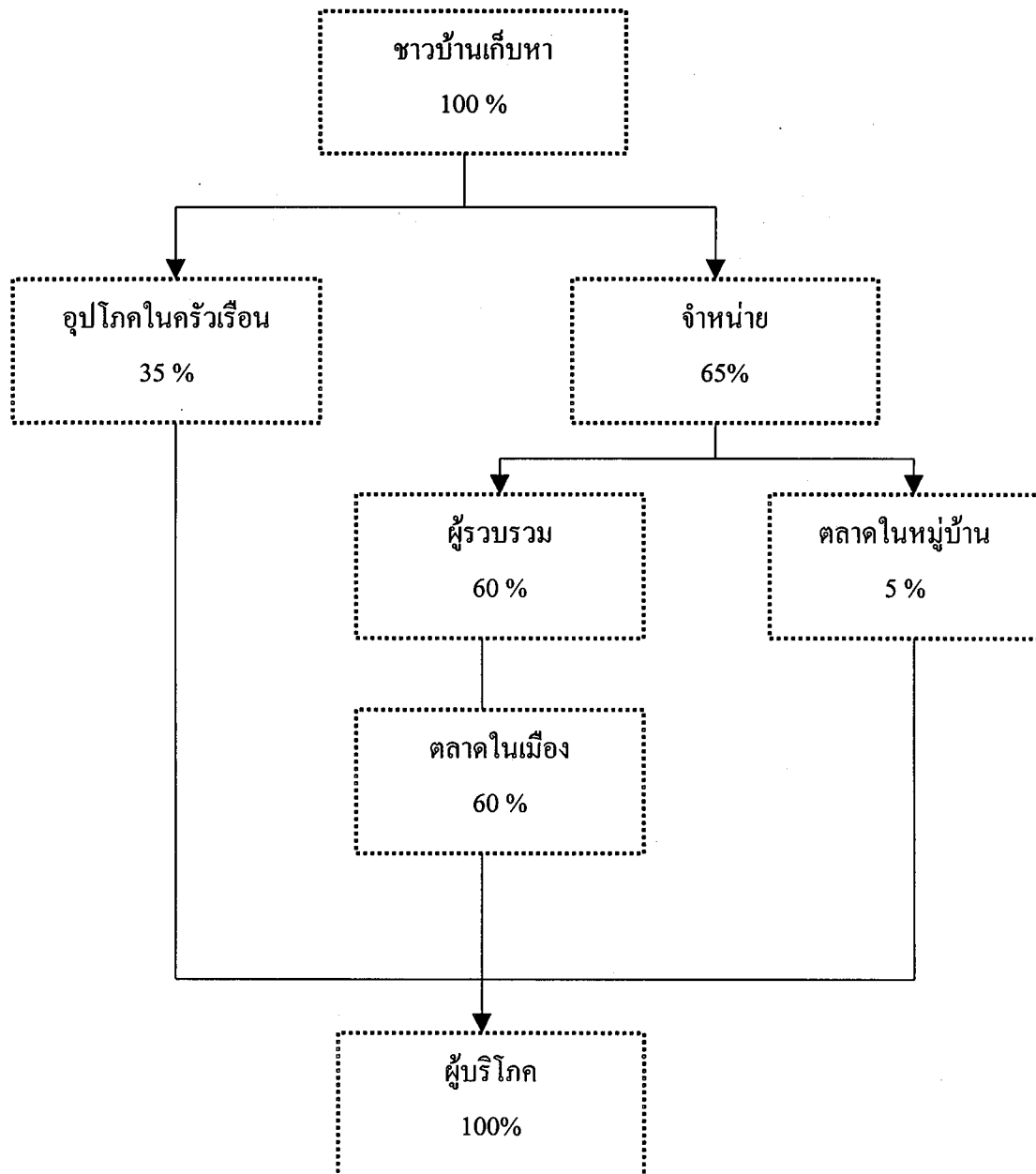

4.1.2 ไม้หอม

ชาวบ้านไม่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทไม้หอม

4.1.3 เปลือกไม้

ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทเปลือกไม้ จำนวน 7 ชนิด ได้แก่ เปลือกก่อ เปลือกขนุนป่า เปลือกถุน เปลือกตะเคียน เปลือกพยอม เปลือกสีเสียด เปลือกยางบก ปริมาณการเก็บหาทั้งหมด 19,632 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นร้อยละ 15 ของปริมาณของป่าทั้งหมดที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ แต่มีเพียงชนิดเดียวที่เป็นของป่าประเภทเปลือกไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ คือ เปลือกยางบก ซึ่งจะทำกรเก็บหาในช่วงปลายฤดูแล้ง คือ เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม ชาวบ้านร้อยละ 10.53 จะเก็บหาเปลือกยางบก เพื่อจำหน่าย ถึง 52.64 กิโลกรัมต่อครัวเรือน ราคาขายกิโลกรัมละ 5 บาท คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 64,226.60 บาทต่อปี

4.1.4 พืชอาหาร

ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทพืชอาหาร ตลอดทั้งปี จำนวน 81 ชนิด แบ่งออกเป็น

4.1.4.1 ผักและพืชอาหารป่า จำนวน 38 ชนิด ได้แก่ กระถิน ผักกุ่ม ผักกูด ผักหนาม ผักหวาน ผักตำลึง แหนแดงต่าง ชะอมป่า ดอกกระเจียว ต้นบุก(จิ้งเฬะ) ใบกรูเกรียว ใบเปาะ ใบระเบิด เร่ว ไผ่-ของคู้ กระชายพรวน กระเทียม กล้วยป่า กลอย ข่าตาแดง แคป่า ตำลึง อินูน เหยียง เพกา(ลิ้นฟ้า) พักข้าว มะรุมป่า มะระจีนก มันป่า มันพะยะ จันทร์ ตะเคียน(จะคิก) มะพร้าวป่า หมาก บอน เนียง สลัดป่า สะตอป่า

4.1.4.2 ผลไม้ป่า จำนวน 16 ชนิด ได้แก่ เกาลัด ขนุนป่า ตะคร้อ เงาะป่า กระท้อน ป่า มะกอก มะขามป้อม มะเดื่อป่า มะพร้าว มะเฟือง มะไฟป่า มะม่วงป่า ลำไยป่า ลิ้นจี่ป่า หว้า สมอไทย

4.1.4.3 เห็ด จำนวน 12 ชนิด ได้แก่ เห็ดขอน เห็ดขอนขาว เห็ดโคน เห็ดแดง เห็ดทุ่ง(เห็ดไข่ห่าน,เห็ดระโงก) เห็ดเผาะ เห็ดไข่ เห็ดรวก เห็ดรัง เห็ดลม เห็ดหูหนู เห็ดเหว้าหมู

4.1.4.4 หน่อไม้ จำนวน 9 ชนิด และหน่อหวาย จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ หน่อไม้ซาง หน่อไม้ตง หน่อไม้รวก หน่อไม้บง หน่อไม้ไผ่ หน่อไม้ไผ่หนาม หน่อไม้ไฟ หน่อไม้รวก หน่อไม้ไร่ หวายดง หวายขม หวายแดง หวายเล็ก หวายใหญ่ หวายหวาน

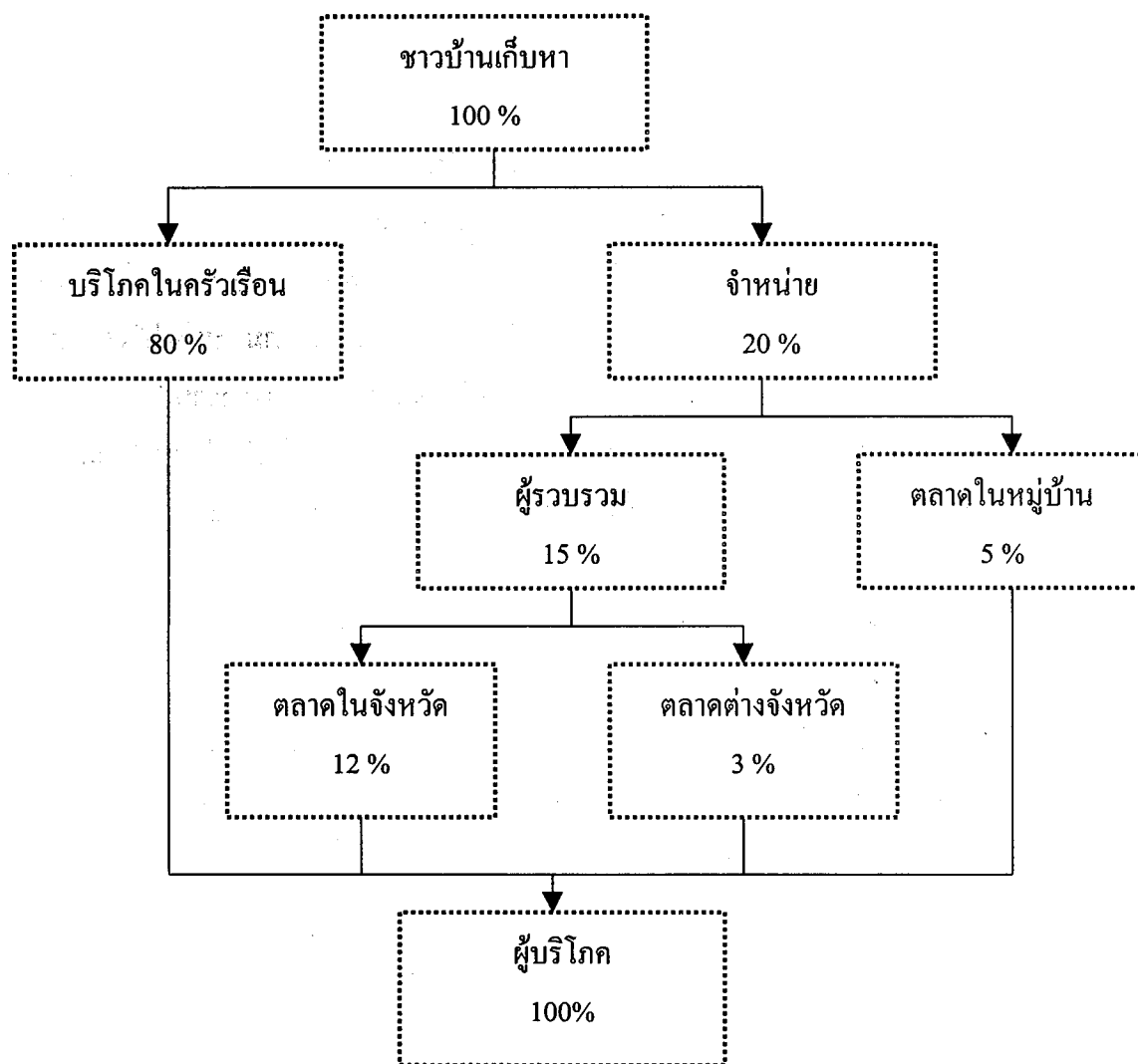
พืชอาหารป่า มีปริมาณการเก็บหา 60,015.97 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นร้อยละ 46 ของปริมาณของป่าทั้งหมดที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ เป็นมูลค่าทั้งหมด 1,112,350.11 บาทต่อปี โดยแบ่งเป็น

- ผัก ผลไม้ และพืชอาหารป่า จำนวน 274,508.03 บาทต่อปี
- เห็ด จำนวน 708,868.80 บาทต่อปี
- หน่อไม้ จำนวน 128,973.28 บาทต่อปี

ฤดูกาลการเก็บหาของป่าประเภทพืชอาหารป่ามีตลอดทั้งปีและจะมีมากในฤดูฝน คือ เดือนเมษายน ถึงเดือนสิงหาคม ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนชนิดของพืชอาหารที่มีการเก็บหาในแต่ละเดือน

เดือน	จำนวนชนิดของพืชอาหารที่มีการเก็บหา				รวม
	พืชกินได้	ผลไม้ป่า	เห็ด	หน่อไม้,หวาย	
มกราคม	20	4	0	1	25
กุมภาพันธ์	22	4	0	1	27
มีนาคม	20	4	0	1	25
เมษายน	18	6	0	4	28
พฤษภาคม	21	10	3	6	40
มิถุนายน	17	9	6	4	36
กรกฎาคม	17	3	9	3	32
สิงหาคม	15	3	9	3	30
กันยายน	14	3	4	2	23
ตุลาคม	14	4	2	1	21
พฤศจิกายน	14	4	0	1	19
ธันวาคม	16	4	0	1	21

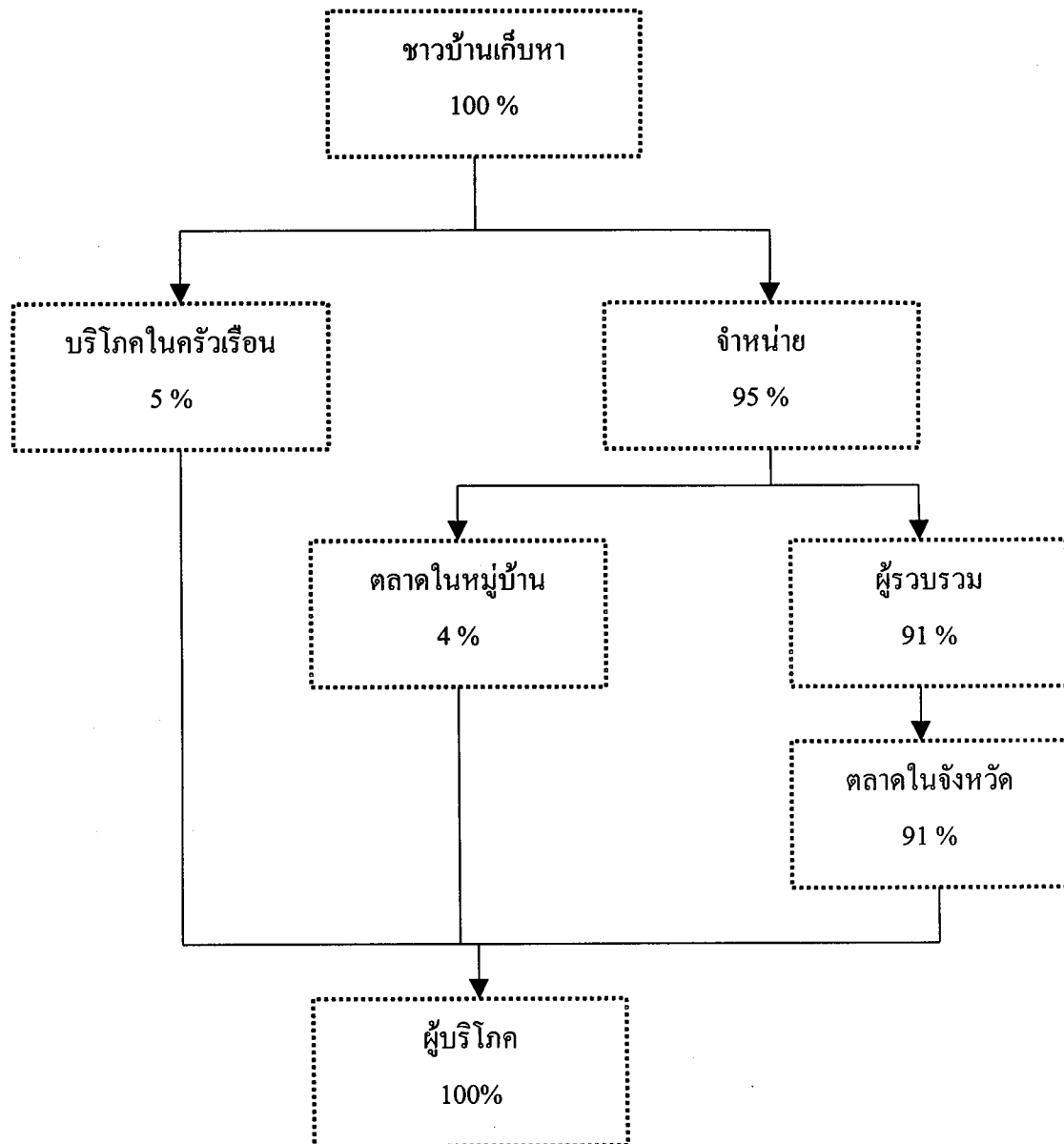

4.1.5 สมุนไพรและเครื่องเทศ

ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทสมุนไพรและเครื่องเทศ จำนวน 27 ชนิด ได้แก่ กระชาย กระชายป่า กระชายพราน กระวาน กระวานต้น แก่นลำทม ขมิ้นอ้อย เจตมูลเพลิง ชุมเห็ดเทศ ตาคี้แตง(นิ) ดินเป็ดดัน ทับทิม บอระเพ็ด ใบมะกา ปากเป็ดแดง เปลือกแค พญาไร้ใบ พริกขี้หนู พริกพราน ฟ้าทลายโจร มะระขี้นก ลูกใต้ใบ เสือหมอบ หัวเห็ดหมู อบเชย ปริมาณการเก็บหาทั้งหมด 17,338.13 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นร้อยละ 13 ของปริมาณของป่าที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ เครื่องเทศที่มีค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กระวาน และอบเชย

กระวาน ที่ชาวบ้านเก็บหาส่วนใหญ่มาจากการเพาะปลูกเองในป่า โดยเก็บเอาเมล็ดแก่มาตากแห้ง เมื่อแห้งจะมีราคา 50-350 บาทต่อกิโลกรัม ราคาจะขึ้นลงตามความต้องการของตลาด ปริมาณการเก็บหาต่อครัวเรือน 22.46 กิโลกรัม คิดเป็นปริมาณการเก็บหาทั้งหมด 5,481.01 กิโลกรัมต่อปี มูลค่าทั้งหมดสูงถึง 1,096,202 บาทต่อปี

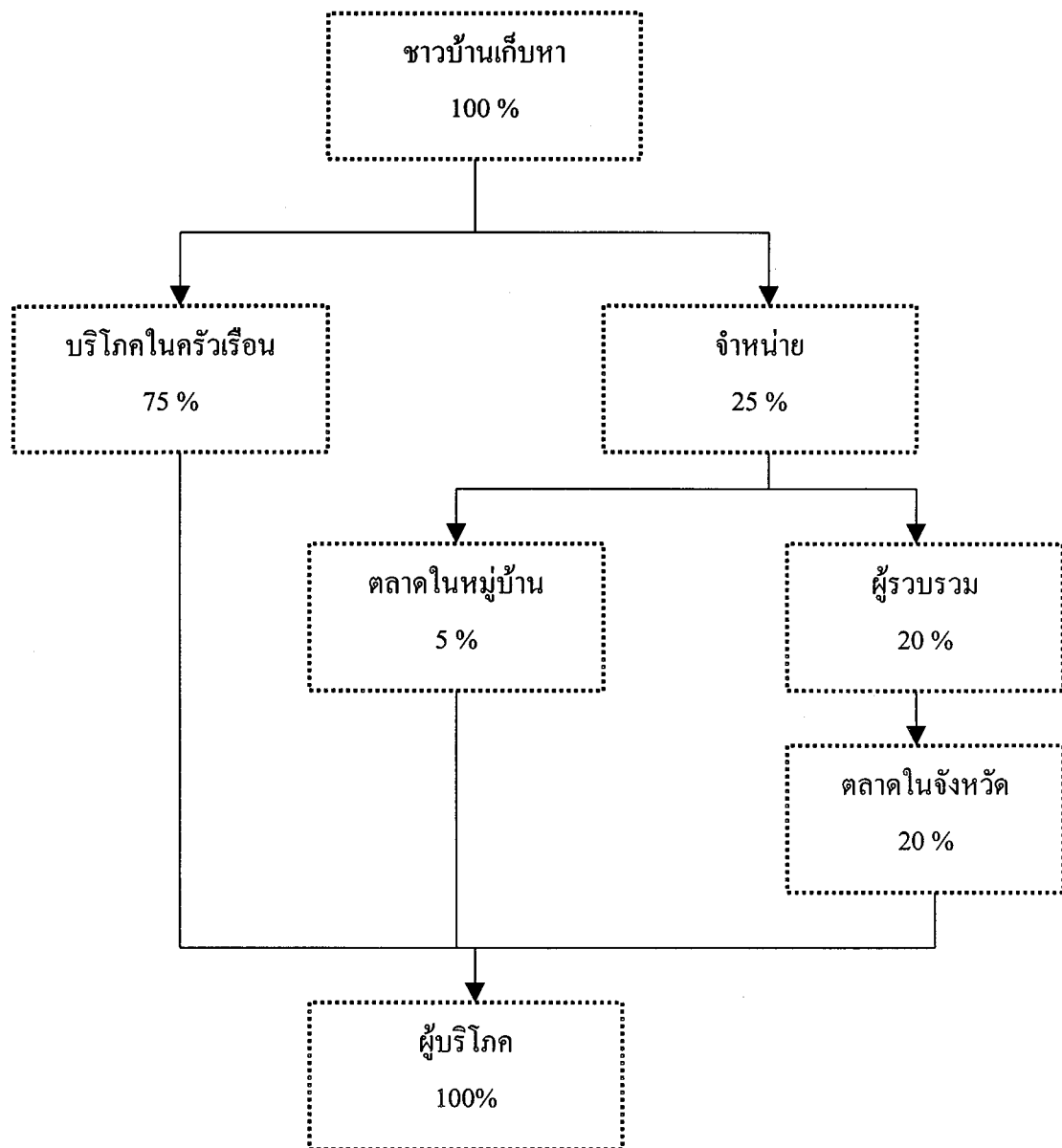
อบเชย ที่ชาวบ้านเก็บหามาจากป่าทั้งหมด ปริมาณการเก็บหาต่อครัวเรือน 40.20 กิโลกรัม คิดเป็นปริมาณการเก็บหาทั้งหมด 9,808.80 กิโลกรัมต่อปี ราคาอบเชยแห้งอยู่ระหว่าง 25-50 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 367,830 บาทต่อปี

4.1.6 ไม้และหวาย

ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทไม้และหวาย จำนวน 15 ชนิด ได้แก่ ไม้ซาง ไม้ตง ไม้ทวล ไม้บง ไม้ปล้องยาว ไม้รวก ไม้หนาม ไม้หางช้าง หวาย หวายดง หวายขม หวายป่า หวายเล็ก หวายหวาน หวายหิน ปริมาณการเก็บไม้ 51.87 ลำต่อครัวเรือน ปริมาณการเก็บหาทั้งหมด 13,092.53 ลำต่อปี คิดเป็นร้อยละ 10 ของปริมาณของป่าที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ ไม้

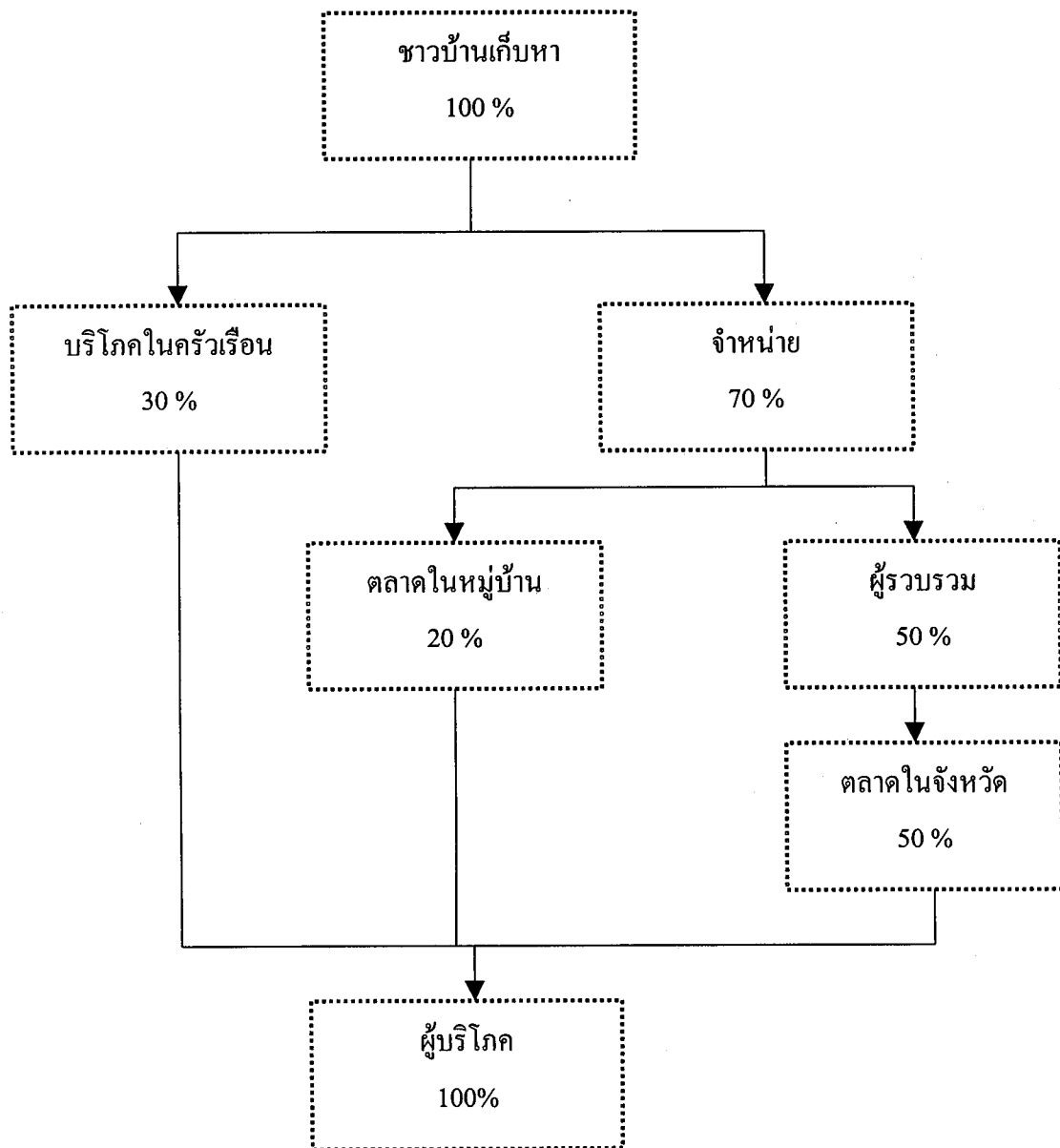
และหาของที่เก็บหามาจะนำมาเพื่อใช้สอยในครัวเรือนเกือบทั้งหมด ได้แก่ จักสาน ทำผ้า ทำฟาก ทำลูก
บวบเรือ เย็บพลวง เป็นต้น

4.1.7 แผลงอุตสาหกรรมและแมลงกินได้

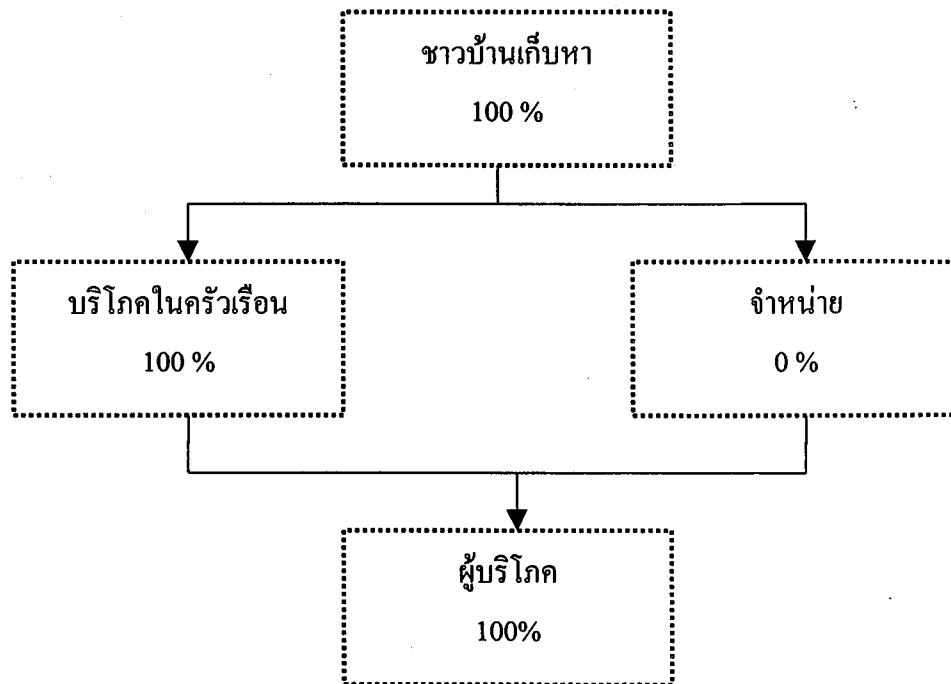
ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทแมลงอุตสาหกรรมและแมลงกินได้
จำนวน 19 ชนิด ได้แก่ แมงกนิฐน แมงคาม แมงเมา หนอนไม้ไผ่ ไช้มดแดง มดแดง จักจั่น จิ้งหรีด
ด้วง ตั๊กแตน ตัวอ่อนผึ้ง ขี้ผึ้ง น้ำผึ้ง ผึ้งหวี ผึ้งโพรง ผึ้งหลวง บึ้ง มัม ต่อ ปริมาณการเก็บหาทั้งหมด
5,520.82 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นร้อยละ 4 ของปริมาณของป่าที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ แมลงอุตสาหกรรมและแมลงกินได้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ คือ น้ำผึ้ง ซึ่งจากการสำรวจพบว่าน้ำผึ้งที่เก็บหามาได้นั้น
จะนำมาจำหน่ายเกือบทั้งหมด ในราคากิโลกรัมละ 120 บาท

ในการเก็บหาน้ำผึ้ง จะต้องทำกันเป็นทีม ในช่วงต้นเดือนห้า(เมษายน) หัวหน้าที่ทีมจะเข้าป่าเพื่อไปสำรวจรังผึ้ง เมื่อกลับมาจะมีการนัดหมายลูกทีมเพื่อเข้าไปเก็บน้ำผึ้ง ลูกทีมจะมีประมาณ 7-8 คน โดยแต่ละคนจะมีหน้าที่ของตนเอง เช่น คนปีน คนชักรอก คนกรองและบรรจุขวด เป็นต้น การเก็บน้ำผึ้งจะทำในช่วงกลางคืนในคืนเดือนมืด คนที่ปีนจะตอกทอยขึ้นไปพร้อมกับเอามีดและได้ที่ยังไม่ได้จุดเหน็บเอาไว้ด้วย ขณะเดียวกันก็เอาเชือกผูกเอาไว้ เมื่อปีนขึ้นไปถึงรังที่ต้องการ ก็จะจุดได้แล้วดับจะเกิดควัน จึงนำไปจ่อที่รังผึ้ง เมื่อผึ้งแตกรังก็จะโยนได้ทิ้งลงไปข้างล่าง ผึ้งก็จะตามได้นั้นลงไป เมื่อได้ดับก็จะกลับรังไม่ถูก หลังจากผึ้งออกจากรังจนหมด จะใช้มีดปาดส่วนปลายของรัง และใช้เชือกชักรอกเอาตะกร้าซึ่งรองด้วยใบตองขึ้นมารองรับน้ำผึ้ง จนกระทั่งหมด ก็จะย้ายไปรังอื่น การเก็บหาน้ำผึ้งในแต่ละปีจะกระทำได้เพียงเดือนเดียวเท่านั้น คือ เดือนเมษายน ปริมาณที่เก็บหาได้ต่อปีจะอยู่ระหว่าง 100-200 กิโลกรัม

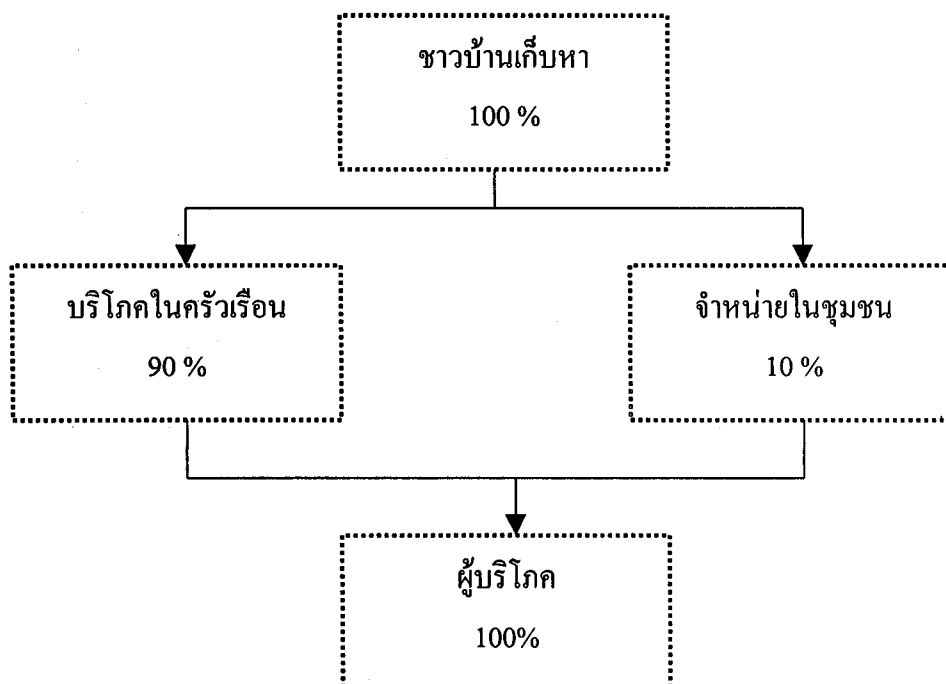
4.1.8 แตนินและสีย้อมผ้า

ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทแตนินและสีย้อมผ้า จำนวน 7 ชนิด ได้แก่ แก่นขนุน กระโดน แก่นขยป่า คนทา คำเสด เปลือกประคู้ มะเกลือ ปริมาณการเก็บหาทั้งหมด 163.74 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นร้อยละไม่ถึง 1 ของปริมาณของป่าที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์

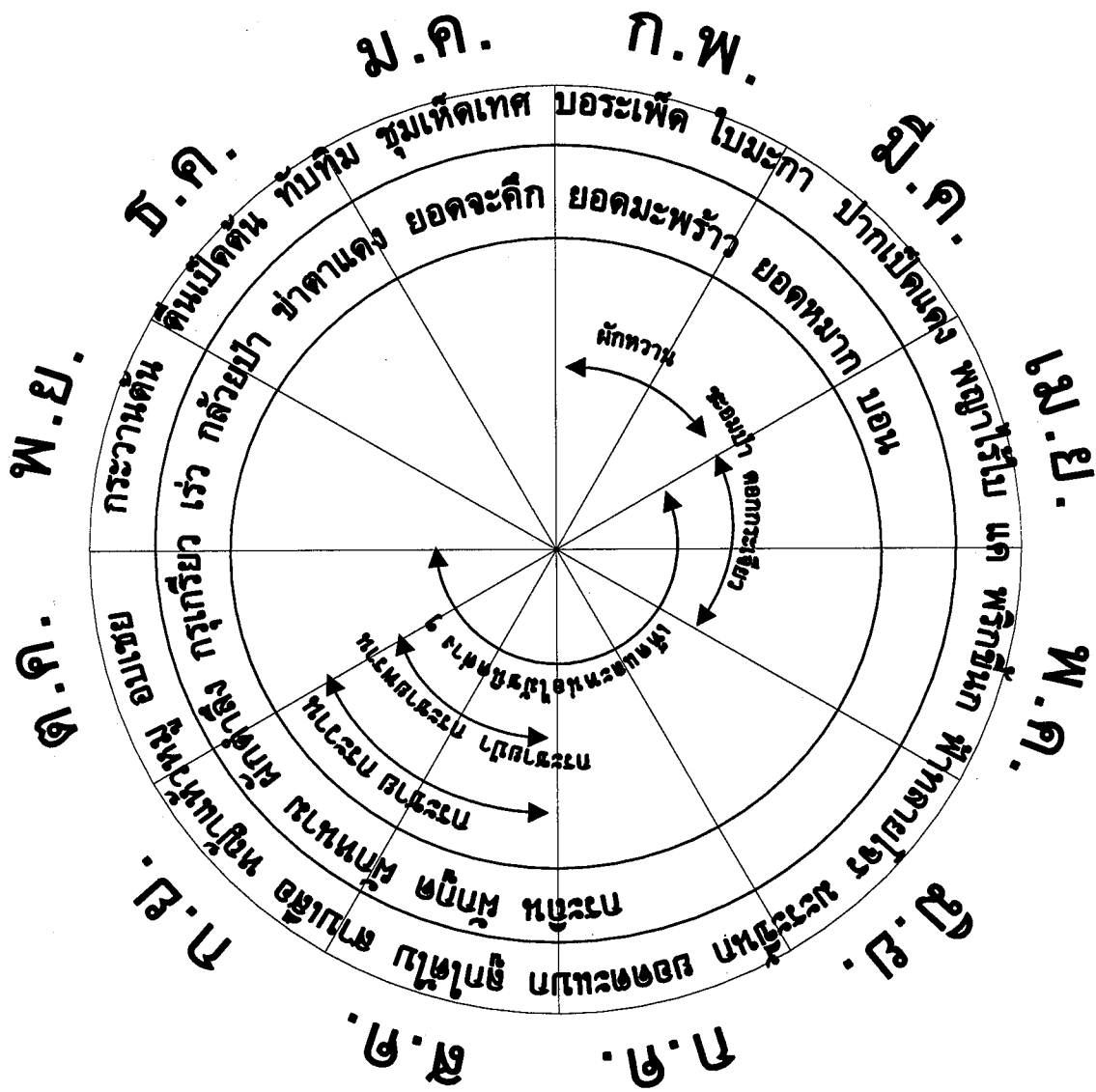

4.1.9 อื่นๆ

ชาวบ้านมีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่าประเภทอื่นๆ จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ ใบกระโดน ใบพลวง ใบลาน แฝก หญ้าคา

จากการสำรวจข้อมูลการใช้ประโยชน์ของป่าพบว่าชาวบ้านได้มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์จากป่าตลอดทั้งปี ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ปฏิทินการเก็บหาของป่าของชาวบ้านป่าสะมะแกในรอบปี

ตารางที่ 4 แสดงปริมาณการเก็บหา มูลค่าทั้งหมด และการใช้ประโยชน์ของป่า จำแนกตามประเภทของป่า

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัวย คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หา/ครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการ เก็บหาทั้งหมด ในชุมชน(กก.)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
4.1.1 ไร่และยาง							
เต็ง(อองเสียง)							
<i>Shorea obtusa</i>							
- ไร่	ตลอดปี	9.20	1.50	366.00	-	-	ใช้ผสมน้ำมันทาไม้ และยานแวนรือ (ปัจจุบันไม่มีการเก็บหาแล้ว)
รัง(เหล้า)	ตลอดปี	5.26	0.14	35.32	-	-	ใช้ผสมกับน้ำมันทาไม้และยานรือ ปัจจุบันไม่มีการเก็บหา เนื่องจากหายาก
<i>Shorea siamensis</i>							
ขมิ้น	ธ.ค. - ก.พ.	21.05	0.01	3.21	-	-	ยาง : ผสมกับยางมะตูม ใช้ติดจิกจัน
<i>Artocarpus heterophyllus</i>							
ยางนา	ธ.ค. - ก.พ.	21.05	1.01	247.21	100	24,721.00	น้ำมัน : ได้จากการเจาะต้น ใช้ทาไม้ ยานแวนรือ ทำได้
<i>Dipterocarpus alatus</i>							
ประดู่(เตอะเลอ)	ธ.ค. - ก.พ.	1.32	0.13	32.11	-	-	
<i>Pterocarpus macrocarpus</i>							
พลาง(สาเลออง)	ธ.ค. - ก.พ.	1.32	0.17	41.74	-	-	น้ำมัน : ได้จากการเจาะต้น ใช้ยานแวนรือ และทำได้
<i>Dipterocarpus tuberculatus</i>							
มะตูม	ธ.ค. - ก.พ.	1.32	0.01	3.21	-	-	ยาง : ผสมกับยางขมุน ใช้ติดจิกจัน
<i>Aegle marmelos</i>							
4.1.2 ไม้หอม	-	-	-	-	-	-	-

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัว คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หาครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการ เก็บหาทั้งหมด ในชุมชน(กก.)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
4.1.3 เปลือกไม้							
ก่อ	ตลอดปี	1.32	0.01	3.21	-	-	เปลือก : ลอกจากต้นแล้วตากแห้ง ใช้กินกับหมาก
<i>Quercus sp.</i>							
ขามป้อม	ตลอดปี	1.32	0.03	6.42	-	-	เปลือก : ลอกจากต้นแล้วตากแห้ง ใช้กินกับหมาก
<i>Artocarpus lanceifolius</i>							
อุย	ตลอดปี	7.89	0.24	57.79	-	-	เปลือก : ลอกจากต้นแล้วตากแห้ง ใช้กินกับหมาก
<i>Cassia fistula</i>							
ตะเคียน(जूड़े)	ตลอดปี	6.58	0.01	3.21	-	-	เปลือก : ลอกจากต้นแล้วตากแห้ง ใช้กินกับหมาก
<i>Hopea odorata</i>							
พะยอม	ตลอดปี	6.58	0.17	41.74	-	-	เปลือก : ลอกจากต้นแล้วตากแห้ง มีรสฝาดใช้กินกับหมาก
<i>Shorea roxburghii</i>							
สีเสียดเปลือก	ตลอดปี	9.21	0.12	28.89	-	-	เปลือก : ลอกจากต้นแล้วตากแห้ง ใช้กินกับหมาก
<i>Pentace burmanica</i>							
ยางบาง	ก.พ. - มี.ค.	10.53	52.64	12,845.32	5	64,226.60	เปลือก : ลอกจากต้นแล้วตากให้แห้งก่อนบรรจุกระสอบเพื่อนำไปขาย ใช้ทำผงชู
<i>Persea kurzii</i>							

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาที่ได้รับ	จำนวน ครอบครัวยุค คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หา/ครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการเก็บ หาทั้งหมดใน ชุมชน (กก.)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
4.1.4 พืชอาหาร							
I ผักและพืชอาหาร							
กระถิน	ตลอดปี	3.95	0.53	128.42	-	-	ยอด : สามารถใช้รับประทานสด ๆ จิ้มกับน้ำพริก
<i>Leucaena leucocephala</i>							
ผักกุ่ม	มี.ค. - พ.ค.	21.05	2.24	545.79	-	-	ยอด : รับประทานได้ โดยนำมาคอง ใช้จิ้มกับน้ำพริก หรือ แกงส้มกับอาหาร
<i>Crataeva adansonii</i>							
ผักกูด	ตลอดปี	56.58	14.79	3,608.63	10	63,086.30	พืชตระกูลถั่ว รสขม ย่อยง่ายสามารถรับประทานได้
<i>Athyrium esculentum</i>							
ผักหนาม	ตลอดปี	32.89	5.26	1,284.21	-	-	ยอด หรือ ต้นอ่อน : รับประทานได้ ใช้จิ้มกับน้ำพริก
<i>Lasia spinosa</i>							
ผักหวาน	ก.พ. - มี.ค.	92.11	12.94	3,157.55	50 - 100	236,816.25	ยอดอ่อน : รับประทานได้ สามารถนำมาปรุงเป็นอาหารได้หลาย ชนิด มีรสชาติดี
<i>Melientha suavis</i> Pierre.							
ผักตำลึง	ตลอดปี	11.84	2.89	706.32	-	-	ยอด : รับประทานได้ ใช้ต้มหรือประกอบอาหารได้หลายชนิด
<i>Coccinia indica</i>							
แคหางค่าง	ธ.ค. - มี.ค.	5.26	0.25	61.00	-	-	ไม่ขึ้นต้นขนาดเล็ก ดอกและผล(ฝัก)อ่อน นำมาประกอบอาหาร ใช้รับประทานได้
<i>Fernandoa adenophylla</i>							
ชะอมป่า	เม.ย. - พ.ค.	18.42	3.36	818.68	-	-	ผลและยอดอ่อน รับประทานได้ ใช้จิ้มกับน้ำพริก
<i>Acacia insuavis</i>							
ดอกกระเจียว	เม.ย. - พ.ค.	1.32	0.20	48.16	-	-	ดอก : รับประทานได้ ใช้จิ้มกับน้ำพริก
<i>Curcuma parviflora</i>							
บุก(เชิงเขา)	ก.พ.	17.11	2.89	706.32	-	-	หน่อ : ลอกเอาน้ำอ่อนมาประกอบอาหารได้หลายชนิด ทั้งต้ม แกง คั่ว
<i>Amouphophalus campanulatus</i>							

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัวย คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หาครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการเก็บ หาทั้งหมดใน ชุมชน (กก.)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
ใบกรูกรียว	ตลอดปี	2.63	0.01	3.21	-	-	ใบ : ใช้รับประทานได้
ใบปรางะ	พ.ค. - มิ.ย.	2.63	0.53	128.42	-	-	ขึ้นตามจอมโลก เก็บเอายอดที่เป็นเปลือก มาประกอบอาหาร ได้ทั้งทอด แกง ต้ม
<i>Kaempferia galanga</i>							
ใบมะขาม	เม.ย.	1.32	0.20	48.16	-	-	พืชล้มลุกเนื้อโคนไฟจะใบจะแตกมีเสี้ยนดั่ง ใบสดรับประทานได้
เร่ว	ตลอดปี	1.32	0.07	16.05	-	-	เหง้าอ่อน ใช้รับประทานสด ๆ
<i>Anomum xanthioides</i>							
โกลจง	ก.พ. - มิ.ค.	0.66	0.01	16.01	-	-	ยอดอ่อน : ใช้รับประทานได้ มีรสชาติดัดคายฝักหวาน
กระชายพรวาน	มิ.ย. - ก.ค.	4.61	0.33	80.26	-	-	หน่อและหัว : ใช้รับประทานสด จิ้มกับน้ำพริก
กระเทียม	มิ.ย. - ก.ค.	3.29	0.04	9.63	-	-	หน่อ : ใช้รับประทานได้
<i>Zingiber zerumbet</i>							
กล้วยป่า	ตลอดปี	25.00	1.79	436.63	-	-	หยวกและปลี : รับประทานได้
<i>Musa acuminata Colla</i>							
กลอย	ก.ค. - ต.ค.	18.79	3.16	770.53	-	-	หัว : นำมาล้าง แล้วนำไปต้ม รับประทานได้
<i>Dioscorea hispida</i>							
จำตอแดง	ตลอดปี	0.66	0.07	16.05	-	-	เหง้า : รับประทานได้
แตงป่า	พ.ค.	3.47	0.59	144.47	-	-	ดอก : ใช้ต้มดื่มกับน้ำพริก และนำไปประกอบอาหารได้
<i>Dolichandrone Spathacea</i>							
ตัง	ม.ค. - มิ.ค.	14.47	1.28	311.42	-	-	ดอก : ใช้ต้มดื่มกับน้ำพริก
อีหนู	ก.พ. - มิ.ค.	10.53	2.30	561.84	-	-	ผลอ่อน : นำมาคอง ใช้รับประทานเป็นอาหาร
เหียง	ก.พ.	7.89	0.53	128.42	-	-	ยอดและใบ : รับประทานเป็นผักสด
เพกา(ลิ้นฟ้า)	พ.ค.	3.95	0.11	25.68	-	-	ฝัก : เผาไฟหรือต้มลวก นำมาเป็นอาหาร
<i>Oroxylum indicum</i>							

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัว คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หา/ครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการเก็บ หาทั้งหมดใน ชุมชน (กก.)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
พิกข้าว	พ.ย. - ม.ค.	1.32	0.01	3.21	-	-	ไม้เถาเลื้อย ผล ยอด ใบอ่อน : รับประทานได้
<i>Momordica cochinchinensis</i>							
มะรุบป่า	ม.ค.	3.29	0.03	8.03	-	-	ฝักแก่ : นำมาประกอบอาหารได้
<i>Moringa oleifera</i>							
มะระขี้นก	ตลอดปี	2.63	0.01	3.21	-	-	ผลและยอด : ต้มจืด น้ำพริก
<i>Momordica charantia</i>							
มันป่า	ธ.ค. - ก.พ.	2.63	0.26	64.21	-	-	หัว : นำมาเผาหรือต้มหรือนึ่งรับประทานได้
มันพาะ	ม.ค. - มี.ค.	1.32	0.66	160.53	-	-	หัว : นำมาประกอบอาหารรับประทานได้
ยอดจันทน์	มี.ค. - เม.ย.	3.95	0.26	64.21	-	-	ยอด : ต้มจืดเป็นอาหารได้
ยอดตะลิ่ง(จะกลี, ถ่อน)	ตลอดปี	7.89	1.05	256.84	-	-	ยอด : รับประทานได้
<i>Albizia procera</i>							
ยอดมะพร้าว	ตลอดปี	1.32	0.03	6.42	-	-	ยอด : นำมาประกอบอาหารได้
<i>Cocos nucifera</i>							
ยอดหมาก	ตลอดปี	1.32	0.13	32.11	-	-	ยอด : มีรสหวาน สามารถนำมาประกอบอาหารได้
<i>Areca catechu</i>							
บอน	ตลอดปี	1.32	0.07	16.05	-	-	รากและต้น : นำมาประกอบอาหารได้
<i>Colocasia sp.</i>							
เนือง	พ.ค. - ส.ค.	1.32	0.53	128.42	-	-	ฝัก : นำมาดอง หรือรับประทานสด ๆ ได้
<i>Archidendron jiringa</i>							
สลิดป่า	ม.ค. - ก.พ.	0.66	0.07	16.05	-	-	ผล : นำมาต้มจืดกับน้ำพริก
<i>Telosma sp.</i>							
สะตอป่า	พ.ค.	11.18	1.08	263.26	-	-	ฝักแก่ : แกะเอาเมล็ดมารับประทานได้
<i>Parkia leiophylla</i>							

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัว คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หาครั้งแรก (กิโลกรัม)	ปริมาณการเก็บ หาทั้งหมดใน ชุมชน (กก.)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
2 ผลไม้							
กระท้อนป่า	ก.พ. - เม.ย.	1.32	0.07	16.05	-	-	ผลห่ามและผลสุก เป็นผลไม้ที่ได้รับประทานได้ หรือนำมาดองก็ได้
เกาลัด	พ.ค. - มิ.ย.	3.29	0.13	32.11	50	1,605.50	ไม่มีต้น ผล : นำไปคั่ว มีรสชาติหอมมัน
ขมิ้นป่า	เม.ย. - พ.ค.	1.32	0.26	64.21	-	-	ผลสุก : เป็นผลไม้ มีรสชาติหวานหอม
<i>Artocarpus lanceifolius</i>							
เงาะป่า	พ.ค. - มิ.ย.	13.16	1.55	378.84	-	-	ผลสุก : เป็นผลไม้ มีทั้งเปรี้ยวและหวาน
ตะคร้อ (กาจ้อง)	พ.ค.	1.32	0.13	32.11	-	-	ไม่มีต้นขนาดกลาง ผลสุกรับประทานได้
<i>Schleichera oleosa</i>							
มะกอก (กราไฟ)	ตลอดปี	1.32	0.13	32.11	-	-	ผล : รับประทานได้
<i>Spondias pinnata</i>							
มะขามป้อม	ธ.ค. - ม.ค.	3.29	0.24	57.79	-	-	ผลดิบ : รับประทานได้ แกะกระหน่ำน้ำ ทำให้ชุ่มคอ
<i>Phyllanthus emblica</i>							
มะเดื่อป่า	ม.ค. - มี.ค.	1.32	0.03	6.42	-	-	ผลสุก : รับประทานได้
<i>Ficus sp.</i>							
มะไฟ	มี.ค. - เม.ย.	1.32	0.03	6.42	-	-	ผลสุก : รับประทานได้
มะเฟืองป่า	ธ.ค. - ก.พ.	7.24	0.46	112.37	-	-	ผลสุก : รับประทานได้
<i>Averrhoa carambola</i>							
มะไฟป่า	พ.ค. - มิ.ย.	57.89	4.50	1,098.00	-	-	ผลสุก : รับประทานได้ มีทั้งที่มีรสเปรี้ยว และมีรสหวาน
<i>Baccaurea ramiflora</i>							
มะม่วงป่า	พ.ค.	18.42	2.45	597.16	-	-	ผลมีขนาดเล็ก เมื่อดิบมีรสเปรี้ยวจัด พอสุกจะมีกลิ่นหอมมาก
<i>Mangifera sp.</i>							
ลำไยป่า	พ.ค. - มิ.ย.	13.16	0.88	215.11	-	-	สามารถรับประทานได้ทั้งดิบและสุก
<i>Dimocarpus longan</i>							
							ผลสุก : มีรสหวาน รับประทานได้

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัวย คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หาครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการเก็บ หาทั้งหมดใน ชุมชน (กก.)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
ลินินป่า	พ.ค. - มิ.ย.	29.61	1.99	484.79	-	-	ผลสุก : รับประทานได้ มีทั้งที่มีรสเปรี้ยวและที่มีรสหวาน
<i>Nephelium hypoleucum</i>							
หว่า	เม.ย.	3.29	0.05	12.84	-	-	ผลสุก : รับประทานได้ มีรสหวาน
<i>Eugenia cumini</i>							
สมอไทย	ต.ค. - พ.ย.	2.63	0.37	89.89	-	-	ผล : นำมาคอง หรือรับประทานสด ๆ ได้
<i>Terminalia chebula</i>							
3 เห็ด							
- เห็ดโคน	ก.ค. - ต.ค.	93.42	7.50	1,830.00	50 - 200	228,750	ขึ้นตามจอมปลวก นำมาประกอบอาหารได้ มีรสขาคิด
<i>Termitomyces sp.</i>							
- เห็ดฟาง (เห็ดกระจัง/เห็ดไข่ห่าน)	ก.ค. - ก.ย.	72.37	43.27	10,557.88	-	-	ขึ้นทั่วไปตามทุ่ง มีจำนวนมาก นำมาประกอบอาหารได้
<i>Amanita hemibapha</i>							
- เห็ดเผาะ	พ.ค. - ก.ค.	69.08	28.11	6,858.84	70	480,118.80	ขึ้นทั่วไปตามดินที่มีต้นไม้ตระกูลไม้อยู่ เช่น เต็งรัง พะยอม พลอง เหียง
<i>Astraeus hygrometricus</i>							
- เห็ดอื่น ๆ	พ.ค. - ก.ย.	86.18	14.73	3,594.12	-	-	นำมาประกอบอาหารได้
4 ไม้และหวาย							
หน่อไม้	เม.ย. - ส.ค.	95.39	132.14	32,243.32	3 - 5	128,973.28	หน่อ : นำมาประกอบอาหารได้ นำมาแปรรูปเก็บไว้ได้นานเป็นปี
<i>Bambusa sp.</i>							
หน่อหวาย	ตลอดปี	21.05	1.42	346.74	-	-	หน่อ : นำมาประกอบอาหารได้ มีทั้งที่มีรสขม รสฝาด และรสหวาน
<i>Calamus sp.</i>							
4.1.5 สมุนไพรและเครื่องเทศ							
กระชาย	ส.ค. - ก.ย.	3.29	1.45	353.16	10 - 15	4,414.50	เหง้า : รับประทานได้
<i>Boesenbergia pandurata</i>							
กระชายป่า	ส.ค. - ก.ย.	2.63	0.01	3.21	-	-	เหง้า : ใช้เป็นเครื่องเทศ

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัว คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หัวครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการ เก็บหาทั้งหมด ในชุมชน(กก)	ราคาหน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
กระชายพรวน	ส.ค. - ก.ย.	1.97	0.26	64.21	-	-	เหง้า : ใช้เป็นเครื่องเทศ ในการประกอบอาหาร และรับประทานสดได้
กระวาน	ส.ค. - ก.ย.	9.21	22.46	5,481.01	50 - 350	1,096,202.00	เมล็ด : เพื่อแห้งจะนำมาเป็นเครื่องเทศ ให้กลิ่นหอม
<i>Anomum Krervanh</i>							
กระวานต้น	ตลอดปี	1.32	0.01	3.21	-	-	ใบ : เพื่อแห้งจะนำมาเป็นเครื่องเทศในการประกอบอาหาร
<i>Cinnomomum sp.</i>							
แก่นลำทม		1.32	0.13	32.11	-	-	
<i>Plumeria sp.</i>							
ขมิ้นร้อย		0.66	0.13	32.11	-	-	พืชล้มลุก มีเหง้าใหญ่ กลิ่นไม่ฉุนมาก ใช้เป็นเครื่องเทศ เพื่อแต่งกลิ่นอาหาร
<i>Curcuma zedoaria</i>							
เจตมูลเพลิง		3.29	0.01	3.21	-	-	
<i>Plumbago zeylanica</i>							
ขุมเห็ดเทศ		1.32	0.01	3.21	-	-	ไม้ยืนต้น ดอก ใช้เป็นยาสมุนไพร แก้กท้องผูก
<i>Cassia alata</i>							
ตาตุ๊กเตน(นิ)	ค.ค. - พ.ย.	4.61	0.07	16.05	20	321.00	ผล : นำมาตากแห้งใช้เป็นเครื่องเทศ
<i>Anethum graveolens</i>							
ต้นเป็ดต้น	ตลอดปี	1.97	0.02	4.82	-	-	เปลือก : ผ่นแล้วนำมาทานหั่นแฉีก
<i>Alstonia scholaris</i>							
ทับทิม	ตลอดปี	2.63	0.01	3.21	-	-	เปลือก : ใช้ดื่มรวมกับเปลือกแค ดื่มแก้ท้องเสีย
<i>Punica granatum</i>							
บอระเพ็ด	ตลอดปี	1.32	0.07	16.05	-	-	ดื่มรวมกับแก่นลำทมและขมิ้นร้อยเป็นยาแก้พิษ
<i>Tinospora crispa</i>							
ใบมะกา	ตลอดปี	3.29	0.08	19.26	-	-	ทั้งต้น ดื่มน้ำแต่น้ำ ดื่มแก้ท้องเสีย
<i>Bridelia ovata</i>							

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัวย คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หาครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการ เก็บหาทั้งหมด ในชุมชน(กก)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
ปากเบ็ดแดง	ตลอดปี	1.97	0.01	3.21	-	-	ดอก : คั้นเอาแต่น้ำ คั้นแก้อาเจียน เปลือก : ใช้ตำรวมกับเปลือกทับทิม คั้นแก้อาเจียน
แค	ตลอดปี	5.92	0.01	3.21	-	-	
<i>Sesbania grandiflora</i>							
พญาไร้ใบ	ตลอดปี	1.32	0.01	3.21	-	-	กิ่ง : ใช้จุดฟันแก๊ว
<i>Euphorbia tirucalli</i>							
พริกขึ้น	ตลอดปี	1.97	0.01	3.21	-	-	ผลมีขนาดเล็ก รสดีมาก ใช้เป็นเครื่องเทศ
<i>Capsicum spp.</i>							
พริกพราวน	มี.ค. - เม.ย.	15.13	0.43	104.34	-	-	ไม้ขึ้นดิน ผลมีขนาดเล็ก มีรสดีหอม ออกเป็นช่อ เมื่อแก่จัดมีสีดำ ใช้ตำใส่เครื่องแกง
ฟ้าทลายโจร	ส.ค. - ก.ย.	4.61	0.01	3.21	-	-	คั้นทั้งต้น คั้นแก๊วใช้มาเลเรีย
<i>Andrographis paniculata</i>							
มะระขึ้น	ตลอดปี	3.29	0.01	3.21	-	-	ผล : รับประทานได้
<i>Momordica charantia</i>							
ยอดตะแบก	ตลอดปี	0.66	0.01	3.21	-	-	ยอดต้นกับฝักสับปวย ใช้สระผม ทำให้เส้นผมตกช้า ป้องกันและรักษา ชันตุ
<i>Lagerstroemia floribunda</i>							
เฒ่า	ส.ค. - ก.ย.	5.92	5.53	1,348.42	-	-	ผลแก่ นำมาขยำไฟ ใช้เป็นเครื่องเทศ
<i>Amomum xanthioides</i>							
ลูกใต้ใบ	ตลอดปี	1.97	0.01	3.21	-	-	พืชล้มลุก ใช้ทั้งต้นคั้นเป็นยาบำรุง ขับประจำเดือน แก้ไข้มาเลเรีย
<i>Phyllanthus niruri</i>							
เลื่อมอบ(สาบเสือ)	ตลอดปี	1.32	0.01	3.21	-	-	ใบสด : ขยี้ให้เหลว นำมาพอกแผลสด เพื่อห้ามเลือด
<i>Eupatorium odoratum</i>							
หญ้าหนวด	ตลอดปี	3.29	0.01	3.21	-	-	หัว : คั้นคั้นแต่น้ำเพื่อบำรุงร่างกาย
<i>Cyperus rotundus</i>							

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาที่เกี่ยวข้อง	จำนวน ครอบครัวย คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หา/ครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการ เก็บหาทั้งหมด ในชุมชน(กก)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
อบเชย <i>Cinnamomum sp.</i>	ตลอดปี	22.37	40.20	9,808.80	25 - 50	367,830.00	ไม้ยืนต้น เปลือกตากแห้งใช้เป็นเครื่องเทศ
4.1.6 ไม้และหวาย							
ไม้ไผ่							
<i>Bambusa sp.</i>	ตลอดปี	88.82	51.87 (1 ลำ : 5 กก.)	12,655.89	2-8	63,279.45	ลำแก่ : จัดสวน ทำลูกบวบ ทำฝา ทำฟาก
หวาย	ตลอดปี	21.71	1.79 (2 ลำ : 1 กก.)	436.63	30	13,098.90	จักสาน
<i>Calamus sp.</i>							
4.1.7 แมลงอุตสาหกรรมแมลงกินไม้							
น้ำผึ้ง							
แมลง							
- แมงกิ้งก่า	ก.พ. - มี.ค.	0.66	2.00	488.00	-	-	รับประทานได้
<i>Lepidota stigma</i>							
- แมงคาง	เม.ย. - พ.ค.	1.97	1.75	427.00	-	-	รับประทานได้
<i>Xylotrupes gideon</i>							
- แมงม้า	เม.ย. - พ.ค.	0.66	1.00	244.00	-	-	รับประทานได้
<i>Reticulitermes flavipes</i>							
- หนอนไม้ไผ่	มี.ค. - เม.ย.	1.32	0.50	122.00	-	-	รับประทานได้ทั้งสด และนำไปคั่ว มีรสชาติดี
<i>Omphisa sp.</i>							
- หนอนแดง	ก.พ. - เม.ย.	35.53	0.65	158.60	-	-	รับประทานได้ นำไปประกอบอาหารได้หลายชนิด
<i>Oecophylla smaragdina</i>							
- มดแดง	ตลอดปี	7.24	0.03	7.32	-	-	นำไปประกอบอาหาร ให้รสเปรี้ยว
- จักจั่น	มี.ค. - เม.ย.	3.29	1.00	244.00	-	-	รับประทานได้
<i>Dumetia sp.</i>							

ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัวย คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หาคั่วเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการ เก็บทั้งหมด ในชุมชน(กก)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
- จิ้งหรีด	เม.ย.	5.26	0.50	122.00	-	-	รับประทานได้
<i>Gryllus bimaculatus</i>							
- ตัวง	ตลอดปี	0.66	0.75	183.00	-	-	รับประทานได้
- ตัวเตน	ธ.ค. - มี.ค.	3.95	1.25	305.00	-	-	รับประทานได้
<i>Cystacanthacris tatarica</i>							
- ตัวอ่อนผึ้ง	เม.ย.	9.87	4.50	1,098.00	-	-	รับประทานได้
<i>Apis</i> sp.							
- ผึ้ง	เม.ย.	7.89	1.27	309.88	-	-	รับประทานได้
<i>Bee wax</i>			2				
- ผึ้งหัว	เม.ย.	5.26	1.44	5,231.36	-	-	รับประทานได้
<i>Apis florea</i>							
- ผึ้งโพรง	เม.ย.	3.95	18.26	4,455.44	-	-	รับประทานได้
<i>Apis cerana</i>							
- ผึ้งหลวง	เม.ย.	26.97	35.89	8,757.16	-	-	รับประทานได้
<i>Apis dorsata</i>							
- บึ้ง	มี.ค.	4.61	1.79	436.76	-	-	รับประทานได้
- มิม	ตลอดปี	0.66	0.89	217.16	-	-	รับประทานได้
<i>Apis</i> sp.							
- ต่อ	ก.พ. - มี.ค.	5.92	0.53	129.32	-	-	รับประทานได้
<i>Vespa</i> sp.							
4.1.8 เทนนินและสีย้อมผ้า							
แก่นขนุน		1.97	0.07	16.05	-	-	
<i>Artocarpus heterophyllus</i>							

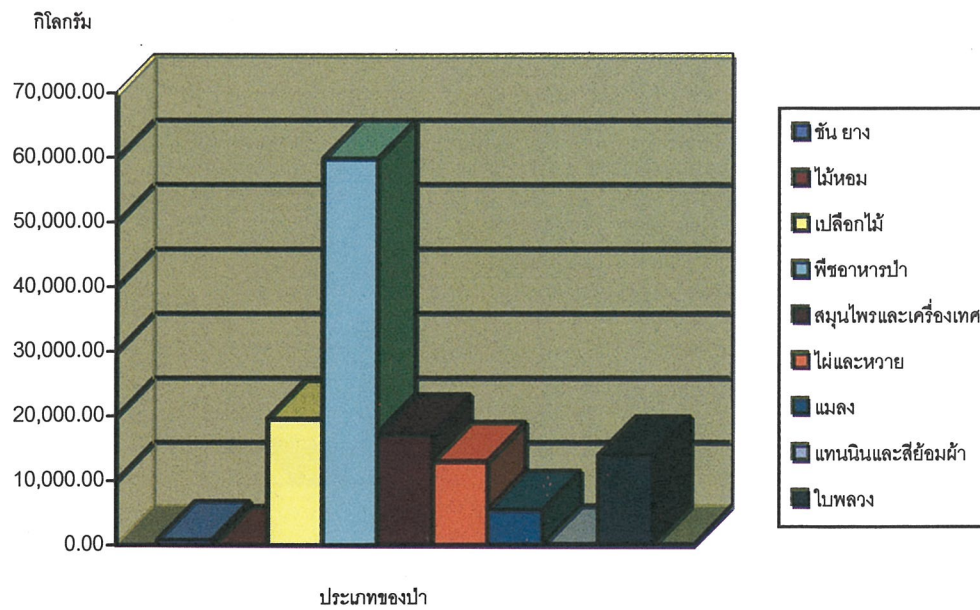
ชนิดของป่า	ช่วงเวลาเก็บ	จำนวน ครอบครัวย คิดเป็น %	ปริมาณการเก็บ หาครัวเรือน (กิโลกรัม)	ปริมาณการ เก็บหาทั้งหมด ในชุมชน(กก)	ราคา/หน่วย (บาท)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)	ประโยชน์
กระโดน		1.32	0.13	32.11	-	-	น้ำฝนใช้ย้อมแห ให้เหนียวทน
<i>Careya sphaerica</i>							
แก่นยอป่า		1.97	0.13	32.11	-	-	ให้สีเหลือง ใช้ย้อมผ้า
<i>Morinda coreia</i>							
คนทา		1.32	0.13	32.11	-	-	
<i>Harrisonia perforata</i>							
คำแสด		3.29	0.01	3.21	-	-	
<i>Bixa orellana</i>							
ประดู่		0.6	0.07	16.05	-	-	น้ำฝนใช้ย้อมผ้า ให้สีน้ำตาล
<i>Pterocarpus macrocarpus</i>							
มะเกลือ		2.63	0.14	35.32	-	-	ผลสดใช้เล็ก คั้นเอาน้ำ ใช้ย้อมผ้า ให้สีดำ
<i>Diospyros mollis</i>							
4.1.9 อื่นๆ							
ใบกระโดน	ตลอดปี	59.87	3.85	939.40	-	-	ใบแห้งทั้งที่ร่วงหล่น สามารถใช้ย้อมผ้าได้
<i>Careya sphaerica</i>							
ใบพลวง	ม.ค. - ก.พ.	88.16	57.22	13,961.68	2.5	34,904.2	ใบแห้งทั้งที่ร่วงหล่น สามารถนำมาเย็บเป็นตะปิ้งย้อมผ้าได้
<i>Dipterocarpus tuberculatus</i>							
ใบลาน	-	17.76	0.10	24.40	-	-	ใบ : นำมาเย็บเป็นตะปิ้งย้อมผ้าได้
<i>Corypha lecontei</i>							
แฝก	-	12.50	0.72	175.68	-	-	ใบ : นำมาเย็บเป็นตะปิ้งย้อมผ้าได้
หญ้าคา	-	31.58	11.46	2,796.24	-	-	ใบ : นำมาเย็บเป็นตะปิ้งย้อมผ้าได้
<i>Imperata cylindrica</i>							

ตารางที่ 5 แสดงปริมาณและมูลค่าทั้งหมดในการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของป่า

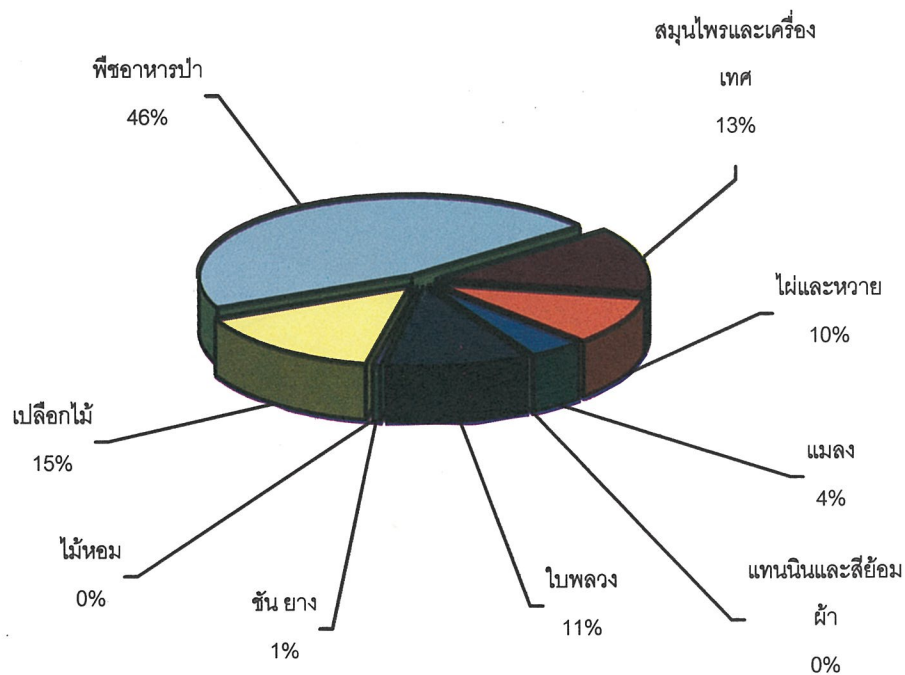
จำแนกตามประเภทของป่า

ประเภทของป่า	ปริมาณการเก็บหา/ใช้ (กิโลกรัม)	มูลค่าทั้งหมด (บาท)
1. ชัน ยาง	793.00	24,721.00
2. ไม้หอม	0	0
3. เปลือกไม้	19,632.00	64,266.60
4. พืชอาหารป่า	60,015.97	1,112,350.11
4.1 ผักและพืชอาหารป่า		274,508.03
4.2 เห็ด		708,868.80
4.3 หน่อไม้		128,973.28
5. สมุนไพรและเครื่องเทศ	17,338.13	1,468,768.00
6. ไม้และหวาย	13,092.53	76,378.35
7. แมลงอุตสาหกรรมและแมลงกินได้	5,520.82	516,830.40
8. แตนนินและสีย้อมผ้า	163.74	0
9. อื่น ๆ : ใบพลวง	13,961.68	34,904.20

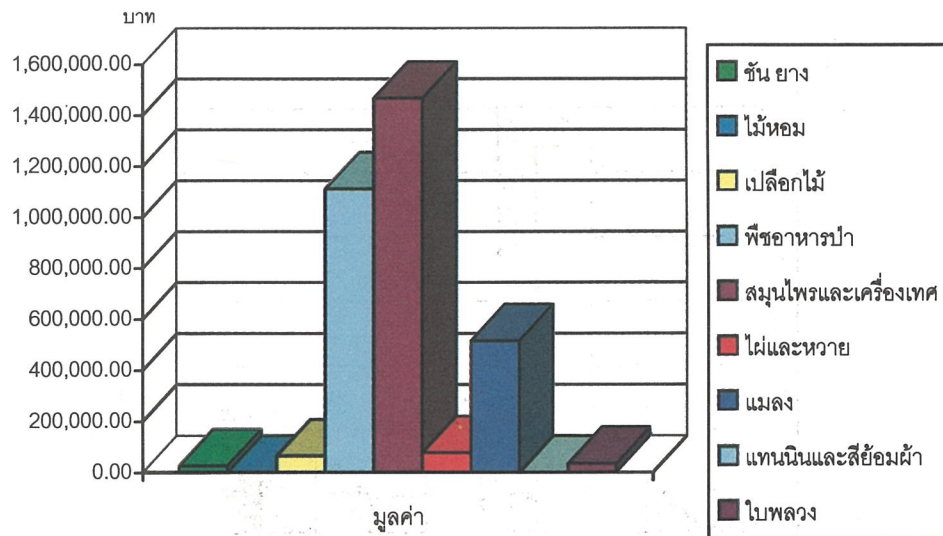
ภาพที่ 6 แผนภูมิแท่งแสดงปริมาณการเก็บหาและการใช้ประโยชน์ของป่า จำแนกตามประเภทของป่า

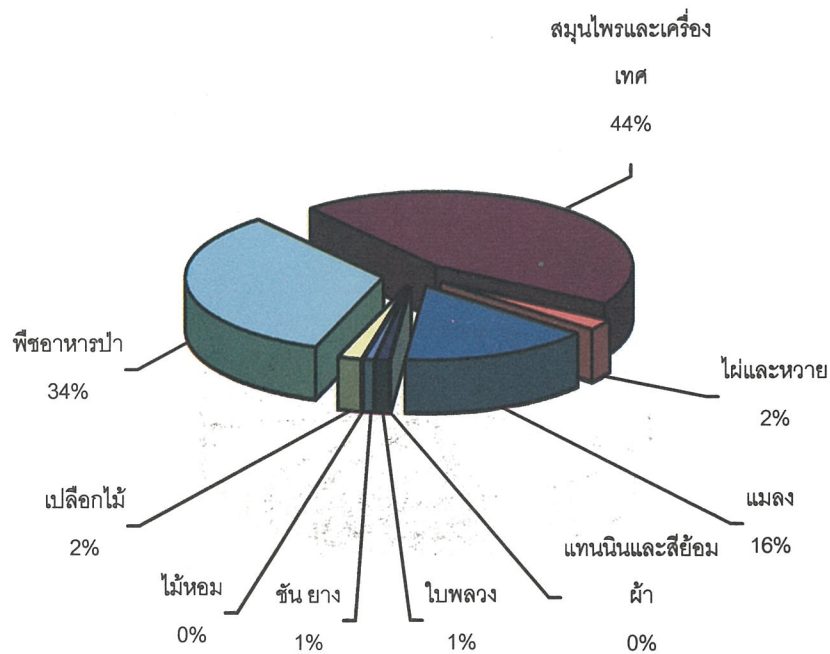
ภาพที่ 7 แผนภูมิวงกลมเปรียบเทียบปริมาณการเก็บหาและการใช้ประโยชน์ของป่า จำแนกตามประเภทของป่า

ภาพที่ 8 แผนภูมิแท่งแสดงมูลค่าทั้งหมดที่มีการเก็บหาของป่า จำแนกตามประเภทของป่า

ภาพที่ 9 แผนภูมิวงกลมเปรียบเทียบมูลค่าทั้งหมดของของป่า จำแนกตามประเภทของป่า

[illegible]

4.2.2 ผลการศึกษาของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา

4.2.2.1 **กระวาน** (*Amomum Krervanh*) เป็นพืชล้มลุก จัดอยู่ในจำพวกเครื่องเทศและสมุนไพร สามารถเจริญเติบโตได้ดีในภูมิภาคเขตร้อนชื้น มีหัวหรือเหง้าอยู่ใต้ดิน มีลักษณะเช่นเดียวกับขิงหรือข่า แต่มีผลเป็นข้อ ๆ หนึ่งประมาณ 10-20 ผล ขอบขึ้นตามบริเวณไหล่เขาในป่าที่มีไม้อื่นขึ้นปกคลุมให้ร่มเงา และมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 500-800 ฟุตขึ้นไป เนื่องจากกระวานเป็นเครื่องเทศที่ตลาดมีความต้องการสูง ส่วนที่นำไปใช้ประโยชน์ของกระวาน คือ ผล ซึ่งมีลักษณะคล้ายกระเทียมโทน ผลเล็ก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6-15 มิลลิเมตร มีกลิ่นหอม รสเผ็ดร้อน นิยมใช้เป็นส่วนประกอบของอาหาร ทำให้มีกลิ่นและรสชาติดียิ่งขึ้น และใช้เป็นส่วนผสมของเครื่องแกงต่าง ๆ มีทั้งชนิดสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูป และเป็นส่วนผสมของผงกะหรี่ อีกทั้งยังช่วยดับกลิ่นคาวของอาหารได้เป็นอย่างดี จึงสามารถนำมาปรุงอาหารได้หลายชนิด เช่น ขนมนึ่ง แก้ว กุ้ง กุ้ง ไข่ทอด แฮม ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ชนิดต่าง ๆ อาหารหมักดอง เป็นต้น นอกจากจะใช้ประโยชน์ทางด้านอาหารแล้ว กระวานยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ด้วย เนื่องจากมีคุณสมบัติในการรักษาโรคท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด และช่วยขับลมในกระเพาะอาหารได้ดี

จากการสำรวจ พบว่า ปริมาณการผลิตกระวานมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง ในอดีตการเก็บหากระวานเป็นการเก็บหาผลผลิตจากป่า และต่อมาได้เริ่มมีการปลูกเพื่อการค้า ชาวบ้านขยายพันธุ์กระวาน ด้วยการเก็บหาพันธุ์จากป่านำไปแยกกอปลูกไว้ในป่า โดยจะจับจองพื้นที่เป็นส่วนบุคคล การปลูกกระวานจะปลูกในสภาพป่าธรรมชาติได้ร่มไม้ใหญ่ บริเวณที่มีความชื้นสูง ต้องคอยดูแลไม่ให้เกิดไฟป่า นับว่ากระวานเป็นของป่าชนิดหนึ่งที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์สภาพป่าค่อนข้างสูง

การเก็บหา (Collecting) กระวานจะเริ่มให้ผลผลิตเมื่ออายุได้ประมาณ 18 เดือนขึ้นไป ช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตจะอยู่ในระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บหาขึ้นอยู่กับปริมาณกระวานและจำนวนแรงงานในครอบครัว ซึ่งส่วนมากจะอยู่ระหว่าง 3-7 วัน และในช่วงเก็บกระวานนี้จะต้องไปนอนค้างที่ไร่บนป่า เนื่องจากระยะทางห่างจากหมู่บ้านมาก อีกทั้งยังมีหนูมาขโมยกินผลกระวานด้วย

การแปรรูป (Processing) เมื่อเก็บผลกระวานสดแล้ว ก็จะนำมตากหรือย่างไฟให้แห้งสนิท นำไปบรรจุกระสอบเพื่อรอการจำหน่าย ในแต่ละวันสามารถเก็บกระวานได้ 50-60 กิโลกรัม เมื่อผลกระวานแห้งแล้วน้ำหนักจะลดลงเหลือเพียง 1 ใน 5 ของน้ำหนักทั้งหมด

การใช้ประโยชน์ (Utilization) แต่เดิมชาวบ้านมีการเก็บหาผลกระวานเพื่อใช้เป็นเครื่องเทศในการประกอบอาหารภายในครัวเรือน ต่อมาได้มีการปลูกเพื่อการค้า โดยชาวบ้านเก็บหาผลกระวานเพื่อนำมาจำหน่าย แต่เมื่อกระวานมีราคาสูง ทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาปลูกกระวานเพื่อเก็บผลจำหน่าย โดยเก็บหาพันธุ์กระวานจากในป่า และจากที่อื่น มาแยกกอ แล้วปลูกในป่าธรรมชาติ

การตลาด (Marketing) ราคาขายกระวานไม่แน่นอน จะขึ้นหรือลงตามราคาตลาด ซึ่งจะอยู่ระหว่าง 50-350 บาทต่อกิโลกรัม โดยจะมีพ่อค้าจากจังหวัดนครปฐมมาคอยรับซื้อถึงบ้าน ในช่วงต้น

ฤดูกาลผลิต(ประมาณเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม) พ่อค้าจะมากลางราคาไว้ก่อนว่าปีนี้กระวานมีราคากิโลกรัมละกี่บาท หากราคาเป็นที่พอใจชาวบ้านจึงจะขึ้นไปดูแล - เก็บเกี่ยว

ความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการอย่างยั่งยืน สำหรับกระวานนับว่าเป็นพืชที่ชาวบ้านมีการดูแลและขยายพันธุ์ด้วยตนเองอยู่แต่เดิม นอกจากนั้นกระวานยังขยายพันธุ์ได้ง่าย และการที่กระวานมีข้อจำกัดในแง่ของการเจริญเติบโต คือ จะต้องอยู่ได้ร่มเงาไม้ใหญ่ เพราะกระวานต้องการแสงในปริมาณน้อย อุณหภูมิที่เหมาะสมจะต้องต่ำตลอดทั้งปี รวมทั้งต้องอยู่ในสภาพความชื้นสัมพัทธ์สูง ซึ่งพื้นที่ที่มีลักษณะดังกล่าว คือ พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร จึงถือว่าการทำไร่กระวาน ทำให้ชาวบ้านต้องคอยดูแลอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารไปด้วยในขณะเดียวกัน

ปัญหาและอุปสรรค ในการผลิตกระวานนั้นจะต้องรอให้พ่อค้าเข้ามาติดต่อ ซึ่งหมายความว่า การผลิตขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด และตลาดยังเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตอีกด้วย จากช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านซึ่งเคยผลิตเองโดยไม่รอให้พ่อค้าเข้ามาสั่ง ในปัจจุบันนั้นปรากฏว่าหาตลาดรับซื้อได้ยาก อีกทั้งราคาที่ไม่แน่นอน ถึงอย่างไรก็ตาม การทำไร่กระวานก็ยังมีชาวบ้านปลูกกันมาก เพราะพืชชนิดนี้ไม่ต้องลงทุนมาก เป็นพืชที่มีอยู่แล้วในป่าอยู่แล้ว เพียงนำมาขยายพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตเท่านั้น

4.2.2.2 ไผ่ (*Bamusa sp.*) ไผ่เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว เจริญเติบโตทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ป่าดิบ และป่าดิบเขา สามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งจากต้น(ลำ) หน่อ และใบ

4.2.2.2.1 ไม้ไผ่

การเก็บหา (Collecting) ชาวบ้านเดินทางออกจากหมู่บ้านใช้ระยะเวลา ตั้งแต่ 10 นาที - 3 ชั่วโมง (ขึ้นอยู่กับปริมาณและชนิดของไผ่ที่มีความต้องการ) เข้าไปในป่าเพื่อที่จะตัดลำไม้ไผ่ โดยเลือกลำจะเลือกลำที่มีลักษณะตรงยาวและมีอายุมากกว่า 1 ปี สามารถตัดได้ตลอดทั้งปี ใช้แรงงานในครัวเรือนแล้วขนลงมาที่ละหลายลำ เพื่อขายลำ และนำมาใช้สอยในครัวเรือน ปริมาณในการตัดสามารถตัดได้ถึงวันละ 10-100 ลำ

การแปรรูป (Processing) ไม้ไผ่ถูกนำมาใช้ในการจักสานและการก่อสร้าง ในการนำไม้ไผ่มาใช้ในการจักสาน ชาวบ้านจะนำไม้ไผ่ที่เก็บหามาได้ ตัดออกเป็นท่อน ๆ มีความยาวตามลักษณะการใช้งาน แล้วนำมาจักเป็นดอก เพื่อใช้ในการสานตะกร้า, เสื่อ หรือฟ้าย่าน ส่วนไม้ไผ่ที่ใช้ในการก่อสร้างจะใช้ทั้งลำ โดยตัดให้มีความยาวตามลักษณะการใช้งาน

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ลำไม้ไผ่ ที่ชาวบ้านตัดจากป่า จะนำมาใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนเป็นหลัก เนื่องจากลักษณะบ้านเรือนของชาวบ้านจะทำฝาและฝ้าด้วยไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังนำมาใช้ในการจักสาน

การตลาด (Marketing)

ไผ่หนวล ความยาว 4 วา ราคาลำละ 4 บาท

ความยาว 5 วา ราคาลำละ 6-7 บาท

ไผ่รวก ความยาว 4 วา ราคามัดละ 2 บาท (ขายเป็นมัด ๆ ละ 10 ลำ)

พ่อค้าที่รับซื้อจะมาตั้งไว้เป็นการล่วงหน้าแล้วนับวันมารับของ

ความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการอย่างยั่งยืน ในการเก็บหาไม้ไผ่ไม่มีการเก็บหาจำนวนมากในลักษณะทำการค้า ซึ่งอาจจะเก็บเกินกว่ากำลังผลิตของป่าได้ ทำให้น่าเป็นห่วงว่าปริมาณไม้ไผ่ในสภาพป่าธรรมชาติอาจจะลดน้อยลง จึงควรมีการปลูกไม้ไผ่ไว้ในบ้านเพื่อใช้สอย

ปัญหาและอุปสรรค ควรมีการพัฒนาด้านงานฝีมือการจักสานให้มีความสวยงามและเป็นที่ต้องการของตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งน่าจะเป็นการช่วยทำให้มีการใช้ทรัพยากรไม้ไผ่น้อยลง แต่ขณะเดียวกันสามารถทำรายได้เป็นมูลค่าที่สูงขึ้น

4.2.2.2.2 หน่อไม้

การเก็บหา (Collecting) ชาวบ้านเดินทางออกจากหมู่บ้านใช้ระยะเวลา ตั้งแต่ 10 นาที - 3 ชั่วโมง (ขึ้นอยู่กับปริมาณและชนิดของไม้ที่มีความต้องการ) เข้าไปในป่าเพื่อขุดหน่อไม้จากป่า การขุดหาหน่อไม้ จะขุดหาในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนกันยายน ในช่วงเดือนเมษายนหลังเผาไร่ หรือไฟไหม้ป่า ชาวบ้านจะเก็บหาหน่อไม้ไผ่ หลังจากนั้นเมื่อมีฝนตกชุก และดินชุ่มน้ำ (โดยดูจากหัวกระชายป่าซึ่งขึ้นเป็นคองอยู่ในป่าไผ่ ถ้าหัวเป่งอวบแสดงว่าดินชุ่มแล้ว) หน่อไม้ไร่ หน่อไม้ซาง หน่อไม้ตง และหน่อไม้ไผ่ จะเริ่มออกในช่วงปลายเดือนเมษายน หลังจากนั้นไม่นาน หน่อไม้หนวลและหน่อไม้บงก็จะออก ชาวบ้านจะเลิกเก็บหาหน่อไม้ไร่ หน่อไม้ซาง หน่อไม้ตงและหน่อไม้ไผ่ หันมาเก็บหน่อไม้หนวลและหน่อไม้บงแทน จนกระทั่งเมื่อหน่อไม้รวกออกในเดือนกรกฎาคม ชาวบ้านก็จะเก็บหาเฉพาะหน่อไม้รวก เนื่องจากมีรสชาติอร่อยที่สุด ในการขุดหาหากเป็นการขุดหาเพื่อจำหน่ายจะต้องออกเดินทางจากหมู่บ้านมากกว่า 1 ชั่วโมง โดยจะเริ่มออกเดินทางตั้งแต่เช้า เข้าไปในป่าซึ่งมีความสูงชันมาก เมื่อไปถึงบริเวณป่าไผ่ ชาวบ้านจะขุดหาหน่อไม้ที่อ่อน ๆ ใส่ถุงหรือตะกร้า แล้วเดินทางกลับในช่วงบ่าย

การแปรรูป (Processing) หน่อไม้ที่เก็บหามาได้จะนำมาต้มหรือเผาไฟก่อน แล้วจึงนำมาปอกเอากาบออก ให้เหลือเฉพาะส่วนอ่อน ซึ่งสามารถนำไปประกอบอาหารได้หลายชนิด หน่อไม้ที่ต้มแล้วจะนำไปบรรจุขวดปิดฝาเก็บไว้ได้นานขึ้น แต่ถ้ามีมากก็จะนำมาคองหรือทำเปรี้ยว(โดยเฉพาะหน่อไม้ไผ่หนาม) และทำหน่อไม้อัดπίบ(โดยเอาหน่อไม้ที่ต้มและปอกแล้วล้างน้ำสารส้มให้สะอาด ใส่ลงในบีบที่บรรจุน้ำเดือดจนเต็ม เสร็จแล้วตั้งไฟให้เดือดอีกครั้งเพื่อไล่อากาศออก เจาะฝาบีบเป็นรูเล็ก แล้วใช้ตะกั่วบัดกรีปิดเก็บไว้ได้นานเป็นปี)

การใช้ประโยชน์ (Utilization) หน่อไม้จะใช้ในการประกอบอาหารและแปรรูปเก็บไว้รับประทานตลอดปี

การตลาด (Marketing)

หน่อไม้ ต้มและปอกแล้ว ราคา กิโลกรัมละ 3 - 5 บาท

ความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการอย่างยั่งยืน หน่อไม้ที่เก็บหามาได้มีปริมาณมาก เป็นการเก็บหาทั้งในลักษณะการบริโภคในครัวเรือน และการเก็บหาเพื่อการค้า ทำให้ปริมาณหน่อไม้ที่มีในป่าอาจลดน้อยลงในอนาคตอันใกล้ ซึ่งหากมีหน่วยงานที่จะสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการที่ถูกต้อง ก็จะช่วยให้ป่าไผ่สามารถให้ผลผลิตได้อย่างยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรค การแปรรูปเพื่อถนอมอาหารยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ ควรมีการอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้านเพื่อที่จะได้มีหน่อไม้ไว้รับประทานตลอดทั้งปี ซึ่งนอกจากจะเป็นการเก็บถนอมหน่อไม้ที่มีปริมาณมากมายไว้บริโภคในยามขาดแคลนแล้ว ยังจะสามารถจำหน่ายเป็นรายได้เสริมเล็กน้อย ๆ ในครัวเรือนได้อีกด้วย

4.2.2.3 **ผักหวาน** (*Melientha suavis* Pierre.) เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ผลัดใบ มีความสูงประมาณ 5-11 เมตร เนื้อไม้แข็ง กิ่งก้านเกลี้ยง ผิวเปลือกเรียบ กิ่งอ่อนเปลือกสีเขียวเข้ม และจะเปลี่ยนเป็นสีเทาอ่อนอมน้ำตาล เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น รากผักหวานสามารถปรุงอาหารเลี้ยงตัวเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งใบ ในการปรุงอาหารมากนัก อาหารในเมล็ดจะเลี้ยงรากเพียงอย่างเดียว จนกระทั่งสมบูรณ์ เมล็ดแห้งผ่อไปแล้วลำต้นก็จะเกิดขึ้นตามรากอีกทีหนึ่ง ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2 เดือน จึงเกิดเป็นลำต้นและใบ

การเก็บหา (Collecting) ชาวบ้านจะเก็บผักหวานในช่วงฤดูร้อน คือ เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม แต่ในบางปี ผักหวานจะออกก่อน คือ ช่วงกลางเดือนมกราคม หลังจากไฟไหม้ป่า ในการเก็บหาสามารถเก็บจากต้นที่มีอยู่ในป่าใกล้ ๆ หมู่บ้าน โดยเก็บเอายอดอ่อน ใบอ่อนและดอก ชาวบ้านที่ออกเก็บหา จะเดินทางออกจากหมู่บ้าน ใช้ระยะเวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง อุปกรณ์ในการเก็บหาที่นำติดตัวไปด้วย คือ ตะกร้าสะพายไหล่หลัง หรือถุงย่าม เพื่อใช้ในการบรรจุผักหวาน นอกจากนี้อาจนำเอามีดติดไปด้วย เพื่อใช้ในการเก็บหาพืชอาหารอื่น ๆ ในคราวเดียวกัน

การแปรรูป (Processing) ไม่มีการแปรรูป

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ยอดอ่อน และใบอ่อน และดอก ของผักหวานจัดว่าเป็นพืชผักที่มีรสชาติดี สามารถนำมาประกอบอาหารได้หลายชนิด เช่น แกงส้ม แกงคั่ว แกงเลียง แกงใส่ปลาแห้ง ผัดใส่เนื้อหรือนำมาลวกเป็นผักจิ้มน้ำพริก

การตลาด (Marketing) ผักหวานเป็นพืชอาหารป่าที่ตลาดมีความต้องการสูง โดยราคาจะขึ้นลงอยู่ระหว่าง 50 - 100 บาทต่อกิโลกรัม ในช่วงต้นฤดูผักหวานจะมีราคาสูงมาก เนื่องจากมีปริมาณผักหวานออกสู่ตลาดน้อย ทำให้พ่อค้าที่เข้ามาซื้อต้องราคาสูง แต่เมื่อมีผักหวานออกมาก ราคาจะลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเมื่อราคาต่ำกว่า 50 บาทต่อกิโลกรัม ชาวบ้านก็จะเลิกเก็บหาผักหวานเพื่อจำหน่าย จะเก็บเพื่อเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น

ความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการอย่างยั่งยืน เนื่องจากผักหวานเป็นพืชอาหารป่าที่ได้รับความนิยมสูง ทั้งจากคนในท้องถิ่นและที่อื่น ๆ ในการเก็บหายังมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ และชาวบ้านได้พยายามที่จะขยายพันธุ์ผักหวาน โดยการเก็บเมล็ด ถอนดินเล็ก ๆ มาปลูก ตัดกิ่ง หรือรากมาปักชำ แต่ยังไม่ได้ผล ดังนั้นหากผักหวานได้รับการเพาะและขยายพันธุ์อย่างถูกวิธี สามารถเก็บหาได้ทุกฤดูกาล ย่อมทำให้ผักหวานเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ได้เป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรค ปริมาณของผักหวานที่ออกสู่ตลาดมีน้อย โดยเฉพาะในช่วงต้นฤดู และราคาไม่สม่ำเสมอ

4.2.2.4 **อบเชย** (*Cinnamomum sp.*) อบเชยเป็นพืชยืนต้นประเภทไม้เนื้อแข็ง เจริญเติบโตได้ดีในเขตร้อน จัดอยู่ในจำพวกเครื่องเทศชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นเปลือกไม้แห้งม้วนกลมเป็นท่อนยาวๆ สีเหลืองเข้มหรือสีน้ำตาลส้ม มีกลิ่นหอมฉุนและมีรสหวาน ใช้ประโยชน์ได้ทั้งเป็นส่วนประกอบของอาหารและทางการแพทย์ แต่ส่วนใหญ่แล้วมักพบใช้ประโยชน์เป็นส่วนประกอบของอาหารชนิดต่างๆ ได้แก่ ผักดอง ซอสต่างๆ ส่วนผสมของเครื่องพะโล้ ขนมกุ๊กกี้และขนมเค้ก อาหารว่างต่างๆ ผงกะหรี่ เครื่องเทศผสมเครื่องดื่มน้ำประเภทโคลาโคล่า แยม ไล้กรอก เบคอน และผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ต่างๆ สำหรับประโยชน์ทางการแพทย์ อบเชยมีคุณสมบัติที่มีรสหวานหอม ให้ความสดชื่น แก้อ่อนเพลีย บำรุงธาตุและขับลมในลำไส้ได้ดี ซึ่งนิยมใช้อบเชยเป็นส่วนผสมของยาบำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้อักเสบ ลดแน่นท้อง ท้องเดิน ยาขับลมในลำไส้ และยาอมที่มีกลิ่นหอม สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันยังไม่มีการเพาะปลูกอบเชยอย่างจริงจัง ผลผลิตส่วนใหญ่ได้มาจากการเก็บจากป่า แต่ปริมาณของผลผลิตที่ได้ยังมีปริมาณที่น้อยและไม่แน่นอน ทำให้ผลผลิตแต่ละปีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศอยู่เสมอ ประกอบกับปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายไปเป็นจำนวนมาก สภาพพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของต้นอบเชยจึงลดลง แนวโน้มที่จะต้องนำเข้าอบเชยจากต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต จากสถานการณ์เช่นนี้น่าจะเป็นช่องทางที่ดีในการเพาะปลูกอบเชยภายในประเทศเพิ่มขึ้น ตลอดจนมีการพัฒนาและปรับปรุงการผลิตอบเชย เพื่อให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพที่ดี เพื่อทดแทนการนำเข้า และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการขยายตลาดต่างประเทศในอนาคตต่อไป

การเก็บหา (Collecting) ในอดีตชาวบ้านจะเก็บหาอบเชยมาก แต่เมื่ออบเชยมีปริมาณลดน้อยลง ประกอบกับต้นอบเชยขึ้นอยู่ในป่าสูง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางออกจากหมู่บ้าน มากกว่า 2 ชั่วโมง ทำให้ชาวบ้านที่เก็บหาอบเชยน้อยลง ในช่วงฤดูฝนจะทำการเก็บหาได้ง่ายกว่า เพราะถ้าหากทำการตัดในฤดูแล้งแล้วจะทำให้การลอกเปลือกกระทำได้ยาก แต่ชาวบ้านก็จะเก็บหาอบเชยได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากเป็นของป่าที่ตลาดต้องการ วิธีการลอกเปลือกจะใช้มีดกรีดตามความยาวของกิ่ง ปกติจะกรีด 2 ด้านตรงข้ามกันเพื่อแบ่งออกเป็น 2 ส่วน กรณีที่กิ่งมีขนาดใหญ่จะแบ่งมากกว่านี้ก็ได้ จากนั้นก็ใช้มีดปลายโค้งแซะเปลือกออกจากกัน

การแปรรูป (Processing) นำเปลือกที่ลอกได้มากองรวมกันแล้วใช้กระสอบคลุมเปลือกที่ลอกเพื่อบ่มให้สามารถขูดผิวออกได้ วันต่อมาก็ใช้มีดขูดผิวนอกออก หลังจากนั้นก็นำไปไว้ในที่ร่มประมาณ 1-2 วัน เมื่อเปลือกเริ่มหมาดๆ จะหั่นตัวและเริ่มม้วนเข้า

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ใช้เป็นเครื่องเทศในการประกอบอาหาร ส่วนมากชาวบ้านจะใช้เปลือกอบเชยในการต้มพะโล้

การตลาด (Marketing) ราคาเปลือกอบเชยแห้ง กิโลกรัมละ 25 -50 บาท โดยจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงในหมู่บ้าน

ความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการอย่างยั่งยืน เนื่องจากการเก็บหาเปลือกอบเชย ชาวบ้านได้มีการลอกเก็บจากต้นมากกว่าจะตัดฟันทั้งต้น แต่ปริมาณผลผลิตที่ออกจากป่ายังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด หากมีการส่งเสริมให้ปลูกอบเชยนั้นสามารถเป็นไปได้ เนื่องจากอบเชยสามารถทำการขยาย

พันธุ์ได้ด้วยการเพาะเมล็ด แล้วปลูกได้เช่นเดียวกับการปลูกไม้ผลทั่วไป ในการดูแลรักษานั้นอาจกล่าวได้ว่า ไม่จำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่มากเหมือนกับการปลูกพืชชนิดอื่นๆ เพียงแต่คอยระวังกำจัดวัชพืชที่ช่อกขึ้นรบกวนในช่วงที่เพิ่งปลูกหรือยังมีขนาดเล็กอยู่ หรือคอยปลูกซ่อมต้นที่ตายเท่านั้น ส่วนโรคและศัตรูอื่นๆ ยังไม่พบที่ทำลายร้ายแรงแต่อย่างใด

ปัญหาและอุปสรรค ปริมาณอบเชยในป่ายังมีน้อย และเก็บหาได้ยาก ต้องใช้ความชำนาญ

4.2.2.5 เห็ด ในช่วงฤดูฝนจะมีเห็ดออกมากมายหลายชนิด ได้แก่ เห็ดไข่ห่าน/เห็ดทุ่งหรือเห็ดระโงก (*Amanita hemibapha*), เห็ดโคน (*Termitomyces sp.*), เห็ดเผาะ (*Astraeus hygrometricus*) และเห็ดอื่นๆ เช่น เห็ดไข่, เห็ดรวก, เห็ดแดง, เห็ดลม, เห็ดหนู, เห็ดแดง, เห็ดรัง เป็นต้น

เห็ดไข่ห่าน เป็นเห็ดป่าที่เกิดบนพื้นดินในป่าที่มีใบไม้ผุเปื่อยทับถมอยู่ เมื่อเป็นดอกอ่อนจะเป็นมีลักษณะเป็นก้อนกลมหรือรูปไข่ แต่เมื่อดอกโตเต็มที่จะแตกออกคล้ายเห็ดฟาง

เห็ดโคน เป็นเห็ดที่มีรสชาติดีเยี่ยม เนื้อแน่น มีกลิ่นหอมชวนรับประทาน ใช้ปรุงอาหารได้หลายชนิด แต่เนื่องจากเห็ดโคนเป็นเห็ดที่หาบริโภคได้ยาก ปีหนึ่งจะมีเพียงครั้งเดียวคือในช่วงฤดูฝน ปีหนึ่งจะออกดอกเพียงครั้งเดียวและเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ คือประมาณ 2 - 3 วัน เห็ดโคนจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติอยู่ใต้ผิวดินและมีรากหยั่งลึกลงไปจนถึงรังปลวก ดอกเห็ดจะมียอดหมวกแข็งแรงและมีรูปร่างเป็นรูปหัวลูกศรหรือสมอเรือ เพื่อที่จะใช้ดันผิวดินให้แตกออกให้ดอกเห็ดขึ้นมาเจริญอยู่ตามเนินปลวก หมวกเห็ดจะมีขนาดแตกต่างกันแล้วแต่ความอุดมสมบูรณ์

เห็ดเผาะ เป็นเห็ดที่ขึ้นอยู่ใต้ผิวดินตามป่าเต็งรังและพลวง จะมีมากในช่วงต้นฤดูฝนที่มีอากาศร้อนอบอ้าวอยู่หลายวันก่อนฝนตก เห็ดชนิดนี้นิยมรับประทานขณะที่ยังอ่อนอยู่ โดยนำไปแกงคั่วและผัดกับเนื้อ นอกจากนี้จะมีรสอร่อยแล้วเวลาขบยังมีเสียงดังเผาะ ทำให้เอร็ดอร่อยมากยิ่งขึ้น

การเก็บหา (Collecting) เห็ดจะมีในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านจะออกเก็บเห็ดหลาย ๆ ชนิดพร้อมกัน โดยจะเดินทางออกจากบ้านเพื่อไปเก็บหาเห็ดจากป่าใกล้ ๆ บ้าน แต่เมื่อถึงฤดูเก็บเห็ดโคนก็จะออกเดินทางจากบ้านตั้งแต่เช้ามืด เข้าไปในป่าบนเขาซึ่งมีความชันสูงเพื่อไปยังรังปลวกที่เมื่อปีก่อน ๆ เคยมาเก็บเห็ดโคนถ้าโชคดีก็จะได้เห็ดโคนกลับบ้าน

การแปรรูป (Processing) เห็ดที่เก็บหามาได้ยังไม่มีการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาไว้รับประทานตลอดปี แต่จะนำเห็ดต่าง ๆ ที่ได้มาประกอบอาหาร และเห็ดที่ออกสู่ตลาดจะอยู่ในรูปของเห็ดสด ในบางช่วงที่เห็ดออกมาก ราคาเห็ดจะต่ำ เมื่อเก็บมาแล้วรับประทานไม่หมดหรือจำหน่ายไม่ทัน ซึ่งควรจะนำมาณอมรักษาเห็ดไว้รับประทานตลอดปี

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ชาวบ้านจะเก็บเห็ดเพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือนมากกว่าเนื่องจากเห็ดมีมาก ส่วนเห็ดโคนเป็นเห็ดที่มีราคาแพงและหายาก ชาวบ้านจะเก็บหาเพื่อจำหน่าย

การตลาด (Marketing)

เห็ดโคน ดอกตูม กิโลกรัมละ 200 บาท ดอกบาน กิโลกรัมละ 50 บาท

เห็ดเผาะ ราคา กิโลกรัมละ 70 บาท

ความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการอย่างยั่งยืน เห็ดที่เก็บหามาได้ หากมีการนำมาดองเพื่อเก็บไว้รับประทานตลอดทั้งปี หรือเพื่อจำหน่าย จะช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม และมีอาหารบริโภคตลอดปี

ปัญหาและอุปสรรค ราคาเห็ดไม่แน่นอน

4.2.2.6 ใบพลวง (*Dipterocarpus tuberculatus*)

การเก็บหา (Collecting) จะเก็บใบพลวงที่แห้งแล้วร่วงหล่นลงมาจากต้น สามารถเก็บหาได้จากป่าชุมชนติดกับหมู่บ้าน โดยจะเลือกเอาใบที่ไม่มีรูพรุน ช่วงฤดูการเก็บหาจะอยู่ในช่วงฤดูแล้งภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าวโพด คือ เดือนมกราคม - มีนาคม

การแปรรูป (Processing) ใบพลวงที่เก็บมาจะนำมามัดรวมกันเป็นมัดใหญ่แล้วแขวนกับราวไม้ไผ่ริมไม้ เพื่อผึ่งลม หรือหากไม่ทำไว้ขายเป็นมัด ก็จะนำใบพลวงมาเย็บด้วยดอกลำไยเป็นมัด มีความยาว 4 สอก และ 5 สอก

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ดับพลวงที่เย็บเรียบร้อยแล้ว จะใช้มุงหลังคาบ้านหรือหลังคาข้าง

การตลาด (Marketing) ราคาใบพลวงแห้งที่ยังไม่เย็บ มัดละ 20-25 บาท 1 มัด สามารถเย็บเป็นมัด ได้ 20 มัด (ดับยาว 4 สอก) 12 มัด (ดับยาว 5 สอก) ราคาขายเป็นมัด ราคาดับละ 5 บาท ผู้ซื้อก็คือชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง

ความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการอย่างยั่งยืน เนื่องจากการเก็บหาใบพลวงเป็นการเก็บเอาใบที่แห้งและร่วงหล่นตามธรรมชาติ จึงยังไม่พบว่าจะมีส่งผลกระทบต่อ ใดๆ ต่อสภาพแวดล้อมและปริมาณของต้นพลวง

ปัญหาและอุปสรรค ยังไม่พบ

4.3 การสำรวจความหลากหลายของพรรณไม้และของป่า

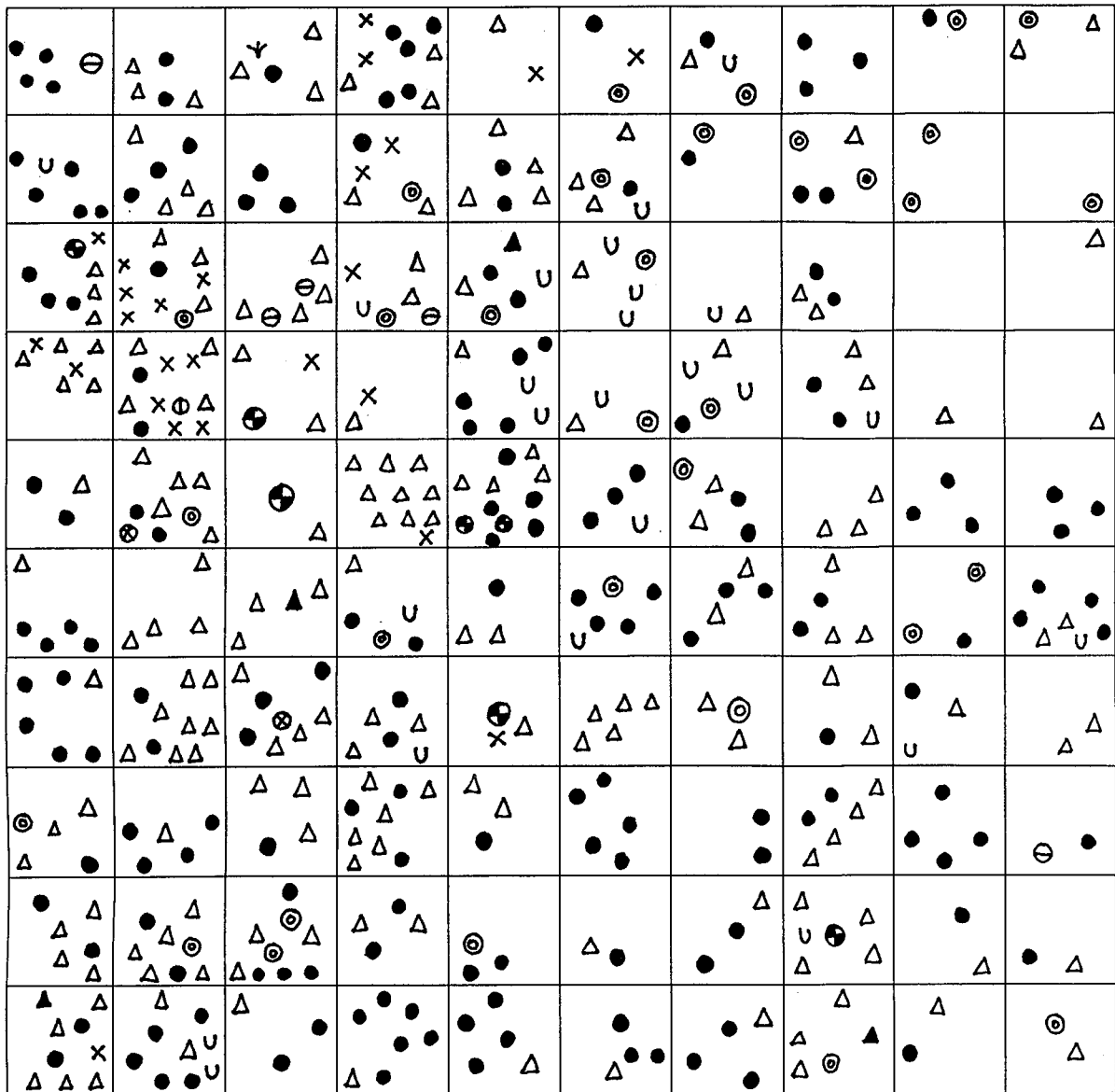
จากการวางแผนสำรวจชนิดและความหลากหลายของพรรณไม้ของป่าที่ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์ โดยจัดวางแผนสำรวจในพื้นที่ป่า จำนวน 2 แปลง แต่ละแปลงมีขนาด 20×20 เมตร แล้วลงบันทึกชนิดและจำนวนของพรรณไม้ที่พบในแปลงนั้น ๆ ทั้งนี้อาศัยชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องพรรณพืชของป่าเป็นผู้ช่วยในการสำรวจ

แปลงที่ 1 และแปลงที่ 2 เป็นแปลงที่ดำเนินการสำรวจในพื้นที่ป่าสะมะแก ซึ่งเป็นป่าเต็งรังที่ชาวบ้านได้ทำการอนุรักษ์ไว้เป็นป่าใช้สอย จำนวนชนิดของพรรณไม้ในป่าที่มีได้แก่ เต็ง พลวง รัก ใหญ่ ประดู่ หว้า หญาหางแมว มะขามป้อม ค้ำมอก แดง ขอบป่า เก็ดแดง กระทุ่ม ไชยงเ อ ไชยงูชา ขะเม้งเจีย อินทนิลน้ำ รกฟ้า สมอ พฤษภ มะเม่น้อย จั้ว กระพี้เขาควาย ประทุ

นอกจากนี้ยังได้ทำการเดินสำรวจพื้นที่ป่าหนองสระซึ่งเป็นป่าดิบแล้ง สูงจากระดับน้ำทะเล 600-800 เมตร สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก จำนวนชนิดของพรรณไม้ในป่ามีความหลากหลายและมีปริมาณมาก ได้แก่ ต้นยาง กระบาก ตะแบก ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน อบเชย กระวาน กระวานต้น เร่ว มะพร้าวป่า(ตาว) ลิ้นจี่ป่า มะไฟป่า ลำไยป่า มะม่วงป่า สีสียด กล้วยป่า ข่าตาแดง

เหียง สะตอ โศก หวาย ไข่ เกล็ด กระชายป่า กระชายพราน ตาตักแตน มะเกลือ เพกา บวบป่า อินูน ต่าง แดป่า มะตูม ปาดังกล่าว ชาวบ้านใช้เป็นยี่เก็งว้ว ควาย ซึ่งจะปล่อยไว้ในป่าตามธรรมชาติ แล้วจะขึ้นไปดูแลเป็นครั้งคราว นอกจากนี้พื้นที่บางส่วนได้มีการปลูกกระวานไว้ โดยชาวบ้านจะปลูกกระวานในบริเวณป่าที่มีความหนาแน่นของต้นไม้ค่อนข้างสูงเนื่องจากกระวานเป็นพืชที่ชอบร่มเงา ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องอนุรักษ์ต้นไม้ไว้เพื่อจะได้มีร่มเงาสามารถปลูกขยายพันธุ์กระวานได้ จากการสังเกตและสำรวจนับปริมาณชนิดพันธุ์ไม้โดย คร่าว ๆ พบว่า ในพื้นที่บริเวณป่าส่วนนี้ ในเนื้อที่ประมาณ 20×20 เมตร จะพบกระวาน 45 กอ ต้าว 4 ต้น ถ้าต้าวมากกว่า 40 ต้น กล้วยป่า 7 กอ อบเชย 3 ต้น อยู่ภายใต้ร่มเงาไม้ใหญ่ คือ ยาง ตะเคียนทอง กระบาก ตะเคียนหิน นอกจากนั้นบริเวณที่มีความชุ่มชื้นสูงยังปรากฏพบพืชอาหารหลาย ๆ ชนิด เช่น ผักกูด ผักหนาม เป็นต้น

แปลงทดลองที่ 1

ตารางที่ 6 จำนวนและชนิดพันธุ์ไม้ในแปลงทดลองที่ 1

สัญลักษณ์	ชนิดพันธุ์ไม้	จำนวน	สัญลักษณ์	ชนิดพันธุ์ไม้	จำนวน
●	พลวง (<i>Dipterocarpus tuberculatus</i>)	176	▲	แดง (<i>Xylia xylocarpa</i> var. <i>Kerrii</i>)	4
△	เต็ง (<i>Shorea obtusa</i>)	194	⊙	กระท่อม	1
⊙	ปะทู้(ชื่อพื้นเมือง)	31	⊗	หว้า (<i>Eugenia cumini</i>)	2
✕	หญ้าหางแมว	1	⊖	ค้ำมอก (<i>Gardenia sootepensis</i> Hutch)	5
✕	เก็ดแดง (<i>Dalbergia dongnaiensis</i>)	25	U	Unknown	24
⊙	มะขามป้อม (<i>Phyllanthus emblica</i>)	1			
⊕	รักใหญ่ (<i>Melanorrhoea usitata</i> Wall.)	7			

บทที่ 5 สรุปและวิจารณ์ผล

สรุปผล

บ้านสะมะแก ตั้งอยู่ที่ อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะพื้นที่ป่ารอบชุมชนนั้น เป็นป่าเต็งรังและป่าดิบแล้ง ในส่วนที่เป็นป่าเต็งรังได้กำหนดขอบเขตและจัดทำเป็นพื้นที่ป่าชุมชนจำนวน 3,353 ไร่ ส่วนพื้นที่ป่าธรรมชาติเหนือหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ราบหลังเขา มีเนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่มีลักษณะเป็นป่าดิบแล้งและมีพรรณไม้ขึ้นหนาแน่น ซึ่งป่าทั้งสองแห่งนี้ชาวบ้านได้ใช้เป็นแหล่งเก็บหาของป่ามากมายหลายชนิด รวมทั้งน้ำที่ใช้ในการบริโภค และทำการเกษตร ก็ใช้น้ำจากน้ำตกเล็ก ๆ ที่ไหลลงมาจากภูเขา ซึ่งมีป่าดิบแล้งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

ชาวบ้านในชุมชนสะมะแก มีทั้งชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงและชาวไทยพื้นราบ ตั้งบ้านเรือนเรียงรายอยู่ตามเชิงเขา ชุมชนแห่งนี้มีจำนวนครอบครัว 244 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,127 คน ซึ่งล้วนแต่ต้องพึ่งพาการเก็บหาของป่า

ขั้นตอนในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์ของป่าจากประชากรในหมู่บ้าน ปริมาณการใช้ ฤดูกาลการเก็บหา ตลอดจนรายได้จากการจำหน่ายของป่าต่าง ๆ โดยการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถาม และใช้การประเมินสถานะชนบทแบบเร่งด่วน (RRA) ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในหมู่บ้านปลายนาสวน และหมู่บ้านองสิต ตำบลนาสวน อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 152 ครัวเรือน
2. ทำการวางแผนเพื่อสำรวจชนิดและปริมาณพรรณไม้ต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์ โดยวางแผนสำรวจในพื้นที่ป่า 2 แปลง แต่ละแปลงมีขนาด 20×20 เมตร แล้วลงบันทึกชนิดและจำนวนของพรรณไม้ที่พบในแปลงนั้น ๆ ทั้งนี้อาศัยชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องพรรณพืชของป่าเป็นผู้ช่วยในการสำรวจ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทราบถึงชนิดและปริมาณของป่าที่มีในสภาพพื้นที่จริง
3. ประเมินชนิดของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา

ผลจากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านจะเก็บหาของป่าจากพื้นที่ป่าในบริเวณรอบ ๆ หมู่บ้าน ทั้งจากบริเวณส่วนที่เป็นป่าเต็งรัง (เนื้อที่ 3,353 ไร่) และส่วนที่เป็นป่าดิบแล้ง (เนื้อที่ 10,000 ไร่) โดยส่วนที่เป็นป่าเต็งรัง มีของป่าที่เก็บหาได้ที่เด่น ๆ เช่น ผักหวาน เห็ด ดอกกระเจียว เป็นต้น ส่วนที่เป็นป่าดิบแล้งของป่าที่เก็บหาได้ เช่น กระวาน อบเชย เร่ว สะตอป่า มะไฟป่า เป็นต้น ซึ่งของป่าทั้งหมดที่เก็บหาได้ตลอดทั้งปีมีจำนวน 170 ชนิด

มูลค่าของป่าที่มีการเก็บหาและใช้ประโยชน์ของชุมชน 3,298,218.66 บาท โดยชนิดของป่าที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน ได้แก่ (น้ำมัน)ยางนา, (เปลือก)ยางบก, ผักหวาน, เห็ดโคน, หน่อไม้, กระวาน, อบเชย, น้ำผึ้ง และใบพลวง

ชนิดของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนาและแนวทางการพัฒนา ได้แก่

1. กระจวาน (*Amomum Krervanh*)
 2. ใฝ่ (*Bamusa sp.*) ใฝ่ไฟ และหน่อใฝ่
 3. ผักหวาน (*Melientha suavis* Pierre.)
 4. อบเชย (*Cinnamomum sp.*)
 5. เห็ด เห็ดไข่ห่าน/เห็ดทุ่งหรือเห็ดระโงก (*Amanita hemibapha*), เห็ดโคน (*Termitomyces sp.*), เห็ดเผาะ (*Astraeus hygrometricus*) และเห็ดอื่น ๆ เช่น เห็ด ใฝ่, เห็ดรวก, เห็ดแดง, เห็ดลม, เห็ดหนูหนู, เห็ดแดง, เห็ดรัง เป็นต้น
5. ใบพลวง (*Dipterocarpus tuberculatus*)

วิจารณ์ผล

แต่เดิมราษฎรในชุมชนบ้านสะมะแก(บ้านองสิต และบ้านปลายนาสวน)และหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งประกอบไปด้วยชาวกะเหรี่ยงและชาวไทยพื้นราบได้อาศัยและใช้ประโยชน์จากป่าในลักษณะของการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน กล่าวคือมีการเก็บหาเท่าที่ใช้สอยหรือบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งก็ไม่มีผลต่อปริมาณของป่าเท่าใดนักเนื่องจากกำลังผลิตของป่ายังมีมากกว่าการเก็บหา ต่อมาเมื่อมีราษฎรอพยพเข้ามาจากภายนอกเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีคนจากภายนอกเข้ามาเก็บหาของป่ามากขึ้น ซึ่งการเก็บหา ก็เป็นไปในลักษณะที่จะเก็บหาให้ได้มากที่สุด จนเกินกำลังผลิตของป่าทำให้สภาพพื้นที่ป่าเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการที่ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดตั้งป่าชุมชนสะมะแกขึ้น (ในส่วนตัวเป็นป่าเต็งรัง) โดยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการและวัด ก็จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ หรือให้มีการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน แต่ยังมีพื้นที่ป่ารอบ ๆ ชุมชนอีกหลายแห่งซึ่งเป็นที่น่าเกรงว่าจะถูกทำลาย เนื่องจากยังมีของป่าที่เป็นที่ต้องการของตลาดเป็นจำนวนหลายชนิด โดยเฉพาะกระจวาน อบเชย ใฝ่ ผักหวาน เห็ด และหวาย ซึ่งนับว่าเป็นของป่าที่มีศักยภาพในการพัฒนา ดังนั้นจึงควรที่จะให้มีการจัดการและใช้ประโยชน์หรือเก็บหาของป่าให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้ของป่าหลาย ๆ ชนิดที่มีในพื้นที่นี้สามารถตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- ก่องกานดา ชยามฤต. 2541. **คู่มือจำแนกพรรณไม้**. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- เต็ม สมิตินันท์. 2523. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย**. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์. 2534. **พืชสมุนไพร**. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- ป่าไม้แห่งประเทศไทย, สมาคม. 2527. **ไม้และของป่าบางชนิดในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นกอักษรการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2539. **เห็ดกินได้และเห็ดมีพิษในประเทศไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. ราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพฯ.
- วนิดา สุบรรณเสถียร. 2539. **ของป่าในประเทศไทย**. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- วิทย์ เทียงบุญธรรม. 2536. **พจนานุกรมสมุนไพรไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. สุริยบรรณ, กรุงเทพฯ.
- วุฒิ วุฒิธรรมเวช. 2540. **ร่วมอนุรักษ์มรดกไทย สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเภสัชกรรมไทย**. ม.ป.ท., กรุงเทพฯ.
- ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก. 2541. **พฤกษศาสตร์พื้นบ้านและการใช้ทรัพยากรพรรณพืชอย่างยั่งยืน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. คณะวนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สอาด บุญเกิด, จเร สดากร และทิพย์พรรณ สดากร. 2525. **ชื่อพรรณไม้ในเมืองไทยคณะวนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สอาด บุญเกิด. 2528. **ไม้ไผ่บางชนิดในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. คณะวนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุนทรี สิงหนุตรา. 2539. **สรรพคุณสมุนไพรไทย 200 ชนิด**. โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์, กรุงเทพฯ.

สวนพฤกษศาสตร์, องค์การ. 2539. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
โอ. เอส. พรินต์เฮาส์, กรุงเทพฯ.

..... 2539. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. โอ. เอส.
พรินต์เฮาส์, กรุงเทพฯ.

สวนหลวง ร.๙ . 2530. พรรณไม้ในสวนหลวง ร.๙. ด้านสุทธาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

หยาดฝน, สมาคม. 2537. ผักพื้นบ้าน (ภาคใต้) ทางเลือกในการผลิตและบริโภค. โรงพิมพ์องค์การ
สงเคราะห์ทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก

[illegible]

ภาพที่ 10 สภาพป่าชุมชนบ้านสะมะแก ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 11 ชาวบ้านจะออกไปเก็บใบพลวงจากป่าชุมชนในช่วงฤดูแล้งเพื่อนำมาเย็บเป็นตับไฉ้มุงหลังคาบ้าน

ภาพที่ 12 ไไร่กระวานที่ชาวบ้านปลูกในสภาพป่าธรรมชาติ

ภาพที่ 13 อบเชย ไม้ซึ่งให้เปลือกที่มีกลิ่นหอมนิยมใช้เป็นเครื่องเทศ เป็นของป่าที่มีศักยภาพชนิดหนึ่ง

ภาพที่ 14 วางแปลงทดลองเพื่อสำรวจชนิดและปริมาณพรรณไม้ ในป่าชุมชนสะมะแก

ภาพที่ 15 สภาพป่าชุมชนสะมะแก ในบริเวณป่าใช้สอย เป็นแหล่งเก็บหาพืชอาหารหลาย ๆ ชนิด เช่น
ผักหวาน ดอกกระเจียว เห็ดโคน เห็ดเผาะ เห็ดระโงก ฯลฯ

ภาพที่ 16 ผักเหริยง พืชอาหารจากป่าชนิดหนึ่ง

ภาพที่ 17 ต้นตำว ซึ่งใช้เนื้อในผลอ่อน
รับประทานได้ ของป่าที่มี
ในป่าธรรมชาติ

ภาพที่ 18 กระวานต้น(*Cinnamomum* sp.)
พรรณไม้ที่ใช้ใบเป็นเครื่องเทศ
พบได้ในป่าดิบแล้ง

ภาพที่ 19 เห็ดโคน เห็ดเผาะ เป็นอาหารจากป่า ซึ่งมีให้ชาวบ้านได้เก็บหาจากป่าสะมะแก

